

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародних відносин

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Освітня програма 291.00.02 «Регіональні студії»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА ФІНЛЯНДСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА
КОРОЛІВСТВА ШВЕЦІЯ ПІСЛЯ ВСТУПУ ДО НАТО: НОВІ ВИКЛИКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Студентки 4
курсу денної
форми навчання
Кирилюк Марини
Сергіївни

Науковий керівник:
докт. іст. наук,
професор, професор
кафедри міжнародних
відносин
Жалоба І.В.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	8
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	10
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО НАТО.	19
2.1. Еволюція зовнішньополітичного курсу Фінляндії та Швеції до вступу в НАТО.	19
2.2. Процес інтеграції Фінляндії та Швеції до системи колективної безпеки НАТО.	25
2.3. Вплив членства у НАТО на національні системи безпеки Фінляндії та Швеції.	32
РОЗДІЛ 3. НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ У РАМКАХ НАТО.	38
3.1. Геополітичні наслідки членства Фінляндії та Швеції в НАТО для регіону Північної Європи та Балтії.	38
3.2. Спільна оборонна політика та стратегічні ініціативи в межах НАТО.	46
3.3. Перспективи подальшого розвитку безпекової співпраці та виклики майбутнього.	51
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ	61

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЄС — Європейський Союз

НАТО — Організація Північноатлантичного договору

ОДКБ — Організація Договору про колективну безпеку

ДСА-угода — «Угода про оборонне співробітництво»

GIUK-прохід — Гренландсько-Ісландсько-Британський прохід

JFC — Об'єднане командування сил

LNG-термінал — термінал скрапленого природного газу

RAND Corporation — дослідницька та аналітична корпорація RAND

SIPRI — Стокгольмський міжнародний інститут дослідження проблем миру

ВСТУП

Розвиток сучасної системи міжнародних відносин станом на 2022 зазнав переломного моменту, спричиненого повномасштабною агресією Російської Федерації проти України, а саме її активною фазою. У свою чергу, цей конфлікт спровокував серйозні трансформації глобального, зокрема європейського безпекового середовища. Ці події поставили під сумнів ефективність чинних механізмів колективної безпеки, змусивши держави повністю переглянути власні стратегічні підходи до ведення оборонної політики. У нинішніх умовах спостерігається суттєве реформування парадигм у сфері національної безпеки, що характеризується відмовою від традиційних концепцій нейтралітету та позаблокового статусу на користь значно активнішої інтеграції в структури військово-політичних союзів. З огляду на вищезазначене, виникає необхідність наукової рефлексії щодо нових тенденцій та закономірностей, які визначають еволюцію архітектури міжнародної безпеки. Зокрема показовими у цьому вимірі є кейси трансформації безпекової політики Фінляндії та Швеції, позаяк упродовж тривалого історичного періоду ці держави дотримувались принципів військового нейтралітету. Саме тому як наслідок кризи регіональної та глобальної систем безпеки, під впливом нових загроз на міжнародній арені, ці країни вирішили доєднатися до Альянсу, таким чином спричинивши одне із найбільших геополітичних зрушень у Європі на початку XXI століття.

Актуальність теми зумовлена потребою комплексного аналізу трансформацій безпекової політики держав Північної Європи на тлі змін у міжнародному середовищі, яке в сьогоденні визначається істотним ростом рівня конфліктності, ерозією міжнародно-правових норм та дедалі активнішим використанням військової сили як інструменту реалізації зовнішньополітичних інтересів. Інтеграції Фінляндії та Швеції до НАТО не лише кардинально видозмінюють баланс сил у Балтійському регіоні, проте також впливають на загальну конфігурацію європейської безпеки, вкотре підкреслюючи важливість дослідження як внутрішніх трансформацій

безпекових стратегій цих держав, так і зовнішніх наслідків їхнього вступу до системи колективної оборони. У науковому вимірі актуальність роботи зумовлена фрагментарним рівнем комплексних досліджень, зокрема вітчизняних, присвячених аналізу поствступного етапу розвитку зазначених держав. Це обґрунтовується як відносною новизною самого явища, так і необхідністю впорядкування та узагальнення теоретичних і емпіричних напрацювань.

Об'єктом досліджуваної теми є безпосередньо процес еволюції та адаптації безпекової політики держав у сучасній архітектурі міжнародних відносин, що формується в умовах динамічної трансформації глобального безпекового середовища.

Предметом аналізу виступають специфіка, механізми та наслідки змін у сфері безпеки Фінляндії та Швеції після їхнього офіційного приєднання до Організації Північноатлантичного договору (НАТО), акцентуючи увагу на нових викликах та стратегічних перспективах, які виникають у контексті інтеграційних процесів цих країн у систему колективної оборонної безпеки.

Мета цього дослідження полягає в комплексному аналізі перебудови безпекової політики Фінляндії та Швеції на поствступному етапі приєднання до Альянсу. Виняткова увага приділяється виявленню основних викликів і перспектив розвитку стратегій безпеки держав, що розглядаються, в умовах нових геополітичних реалій.

Для реалізації поставленої мети передбачено виконання низки **завдань**:

- Здійснення ретельного аналізу теоретичних підходів до вивчення безпекової політики держав у вимірі сучасної системи міжнародних відносин;
- Визначення передумов та чинників, які послужили рушійною силою на шляху до відмови Фінляндії та Швеції від політики нейтралітету та позаблоковості;
- Дослідження специфіки інтеграційних процесів цих держав до структур НАТО;

- Аналіз основних викликів у сфері безпеки, які постають перед обома країнами на поствступному етапі;
- Оцінка перспектив розвитку безпекової політики у контексті змін європейської архітектури безпеки та їхніх потенційних напрямків.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період, що розпочинається з 2022 року, який ознаменувався відправною точкою фундаментальних змін у безпековому середовищі Європи, до сьогодні. Такий відлік дозволяє простежити як процес ухвалення рішень щодо приєднання до НАТО, так і первинні результати інтеграції Фінляндії та Швеції до Альянсу. **Територіальні межі** зосереджені на державах Північної Європи із ключовим акцентом на зазначені вище країни. Водночас, враховується ширший європейський загальний безпековий простір, у межах якого розгортаються відповідні трансформаційні процеси.

Теоретичне значення дослідження полягає в поглибленні наукового розуміння механізмів трансформації безпекової політики держав у контексті динамічних змін на міжнародній арені. Більш того, воно сприяє розвитку теоретико-методологічних засад для аналізу процесів розширення військово-політичних союзів. У межах роботи уточнюється понятійно-категоріальний апарат у сфері безпеки, зокрема шляхом висвітлення взаємозв'язків між концептами «національна безпека», «колективна безпека» та «оборонна політика». Подані аспекти дають змогу розширити науковий дискурс щодо моделей відмови від нейтралітету і інтеграції до систем колективної оборони, збагачуючи теорію міжнародної безпеки новими підходами.

Практична цінність отриманих результатів полягає в їхньому потенційному застосуванні для аналізу і вдосконалення національної політики з питань безпеки у країнах із подібними геополітичними умовами, зокрема в Україні. Досвід Фінляндії та Швеції у адаптації безпекових стратегій до сучасних викликів, гармонізація національних інтересів із союзницькими зобов'язаннями, а також інтеграція до НАТО можуть слугувати основою для розроблення ефективної моделі забезпечення національної безпеки.

Структуру бакалаврської роботи визначають поставлена мета та завдання дослідження. Робота складається зі вступу, трьох змістовних розділів, розбитих у свою чергу на підрозділи, висновків, списку використаної літератури та джерел. Сукупний обсяг роботи становить 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

Наукове вивчення питань безпекової політики Фінляндії та Швеції після їхнього вступу до НАТО на її сучасному етапі характеризується динамічним розвитком, значним рівнем актуалізації та міждисциплінарним підходом. Слід зазначити, що, перш за все, це спричинено активними трансформаціями в сучасному безпековому середовищі Європи. Зазначена проблематика розташована на перетині таких галузей дослідження, як-от міжнародні відносини, безпекові студії, стратегічний аналіз і політична наука. Зі свого боку така інтеграція дисциплін провокує генезис значної кількості аналітичних і наукових праць, які охоплюють як загальні аспекти розширення Альянсу, так і специфічні форми адаптації країн Скандинавії до системи колективної безпеки.

Аналіз джерельної бази дослідження дає підстави для подальшої умовної класифікації в науковій роботі за кількома основними розгалуженнями. По-перше, варто вказати, що найбільш базову та основну групу становитимуть фундаментальні дослідження, які зосереджуються на теоретичних засадах функціонування механізму колективної безпеки, трансформації Організації Північноатлантичного договору після процесу демонтажу біполярної системи, себто завершення Холодної війни, а також еволюції її стратегічних концепцій. У межах цього напрямку вивчаються концептуальні підходи до аналізу оборонної політики, зокрема неореалістичні, ліберальні та конструктивістські інтерпретації. Ця сфера, до того ж, дає можливість сформулювати теоретичне підґрунтя для обстеження змін у безпековій політиці держав-членів НАТО. Окрему увагу слід приділити Аналітичним документам Альянсу, зокрема новій Стратегічній концепції 2022 року, яка остаточно фіксує переорієнтацію НАТО на стримування та колективну оборону в умовах зростання сучасних загроз.

Друга група робіт, обраних для дослідження, зосереджується довкола аналізу процесів розширення НАТО, безпосередньо на політичних, військових та інституційних аспектах інтеграції нових країн-членів. У межах цієї категорії особливу увагу приділяється кейсам Фінляндії та Швеції, які впродовж тривалого часу дотримувались політики нейтралітету чи позаблоковості, однак унаслідок змін у безпековому середовищі Європи прийняли рішення щодо долучення до Альянсу. У наукових напрацюваннях поданого напрямку акцентується увага на внутрішньополітичних факторах, думці громадськості, а також додатково зовнішньополітичних викликах, що зумовили перегляд і трансформацію безпекових доктрин держав, що досліджуються.

Сфера третьої групи умовно поділяється на дослідження, які опосередковано торкаються проблематики наукової роботи. Зокрема вони зосереджуються на регіональній безпеці Північної Європи, динаміці між країнами Балтійського регіону, а також впливі російсько-української війни на європейську архітектуру безпеки. У контексті поданого напрямку примітно виділити трансформації балансу сил у регіоні, ролі важелів стримування та посиленню військової співпраці між державами Північної Європи. Слід зазначити, що такі дослідження формують ширший аналітичний контекст, у межах якого представляється можливим повноцінно вивчати безпекову політику Фінляндії та Швеції після їхнього вступу до Альянсу.

Слід зазначити, що для четвертої категорії було обрано експертно-аналітичні матеріали провідних міжнародних дослідницьких установ, як-от SIPRI, RAND Corporation, Chatham House, а також Atlantic Council. Ці публікації, зокрема, надають ґрунтовний та оперативний аналіз новітніх тенденцій у сфері безпеки, здійснюється оцінка наслідків розширення НАТО. Окрім того, додатково є сформульованими прогнози щодо потенційних змін у майбутньому безпекового середовища. Вагомою рисою, що вирізняє цю групу з-поміж інших джерел, є її утилітарний характер, який описує її як цінний інструмент для оцінки актуальних викликів і перспектив у поданій сфері.

Попереднє узагальнення опрацьованої наукової літератури дає підстави дійти висновку, що попри значну кількість досліджень, присвячених розбудові НАТО як структури та безпековій політиці країн Північної Європи, проблема, яка повинна аналізувати всебічно трансформації безпекових стратегій Фінляндії та Швеції після їхнього приєднання до Альянсу, все ще не отримала вичерпного висвітлення в науковій літературі. Обґрунтувати це явище можна його новизною, що підкреслює актуальність питання, а також вкотре зумовлює необхідність подальших наукових розвідок у цій галузі.

Джерельна база дослідження вирізняється значною варіативністю, що забезпечує поглиблений аналіз теми. Подані матеріали є ключовими і мають першочергове значення для розкриття інституційних принципів функціонування та стратегії розширення Альянсу. Опрацювання такої джерельної бази дає змогу окреслити специфіку національних підходів до гарантування безпеки, а також прослідкувати трансформаційні процеси, що повстали на шляху у зв'язку з вступом до НАТО. Понад те, залучення зазначених джерел дозволяє детально відстежити розвиток суспільно-політичного дискурсу щодо питання розширення Альянсу й особливостей безпекової політики держав Північної Європи.

Підбиваючи підсумки щодо фундаменту досліджуваного питання, варто вказати, що аналіз наукової розробленості проблеми та вивчення джерельної бази засвідчують існування достатньо вичерпного обсягу наукових і аналітичних матеріалів. Розроблено міцне підґрунтя для розгляду обраної теми. Водночас виявлено недостатній рівень систематизації знань щодо специфіки трансформації безпекової політики Фінляндії та Швеції у поствступний період, що обумовлює наукову новизну та актуальність даного дослідження.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

Аналіз безпекової політики Фінляндії та Швеції на їхньому поствступному етапі до НАТО вимагає ретельного окреслення та

концептуального осмислення фундаментальних понять і термінології, які є основою сучасних безпекових досліджень. Однією з найважливіших передумов забезпечення наукової обґрунтованості роботи є формування чіткого понятійно-категоріального апарату. Це, на тлі сучасних зрушень у геополітичному просторі Європи, має на меті не лише уникнення термінологічної невизначеності, але й забезпечення структурно послідовного та логічного викладу матеріалу.

Базовим поняттям, довкола якого розгортатиметься дослідження, є концепція «державної політики». Узагальнено, термін розглядається як системний процес створення й впровадження стратегічних рішень, здійснюваний державними інститутами. Незважаючи на загальноживаність поняття й усталене вірування про його зрозумілість і прозорість, слід дати більш ґрунтовне визначення. У сучасній науці, в більш розгорнутому вигляді, прийнято трактувати «державну політику» як комплекс заходів, що включає систему дій, регуляторних механізмів, правових норм і розподіл фінансових пріоритетів у певній галузі, котрі формуються й затверджуються відповідними органами державної влади або їх представниками¹. Реалізація такої політики здебільшого знаходить своє відображення в основоположних документах, як-от конституції, законодавчі акти та судові постанови. Окрім того, слід звернути увагу на суміжний, проте не тотожний термін, що звучатиме як «публічна політика». Насамперед відмінності зумовлені різницею у рівнях залучення акторів і механізмах формування рішень. У той час, як «державну політику» варто трактувати як уже вищеописану діяльність, орієнтовану на досягнення визначених цілей виключно через органи державної влади, «публічна політика» охоплює значно ширший спектр діяльності. «Публічна політика» не лише підпорядковує собі недержавні суб'єкти додатково, але є передбачає відкритість процесів і координацію інтересів різноманітних суспільних груп під час розробки й реалізації стратегічних управлінських

¹ О. Дем'янчук. Політика владна // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.568 ISBN 978-966-611-818-2

рішень. Додатково, деякі науковці розрізняють поняття «державна політика» та «публічна політика», акцентуючи увагу на тому, що останнє відображає вищий ступінь демократичності². Отож, висновок звучатиме наступним чином: «державна політика» являє собою складну систему регулювання функціонування різних аспектів існування держави, а основним критерієм її визначення будуть послідовність і логіка.

Основоположним поняттям у системі понятійно-категоріального апарату виступає також категорія «національної безпеки», що в сучасній науковій літературі вирізняється багатовимірністю та міждисциплінарним характером. Ключові аспекти національної безпеки як явища були закладені ще у працях Платона, Макіавеллі та Гоббса. На новому ж етапі у сферах політології та соціальної філософії поняття доповнилось додатковими роз'ясненнями на позначення рівня захищеності особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що постало запорукою їхнього стабільного існування й розвитку³. У межах такого підходу безпека охоплює не лише військовий аспект, але також політичний, економічний, соціальний і екологічний виміри, що набуває особливої актуальності в умовах зростання масштабів гібридних загроз. Комплексний характер безпеки знаходить своє відображення і в стратегічних документах НАТО, де акцентується увага на інтегрованому підході, який охоплює колективну оборону, кризове реагування та кооперативну безпеку⁴.

Надалі для проведення більш якісного дослідження важливо провести чітке розмежування між поняттями «безпекової політики» та «оборонної політики», оскільки пізніше вони часто фігуруватимуть у роботі і, хоча й є взаємозалежними, проте акценти й функції яких не є тотожними. З логічної точки зору, безпекова політика охоплює ширший спектр заходів держави,

² Дем'янчук О. П. "Державна політика та публічна політика: варіант перехідного періоду. http://www.library.ukma.kiev.ua/e-lib/NZ/NZV18_2000_polityk/05_demyanchuk_op.pdf

³ Безпека національна // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін ; Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. — Київ : Абрис, 2002. — С. 49—50. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-X.

⁴ NATO. (2022). NATO 2022 Strategic Concept. Brussels: NATO.

спрямованих на попередження загроз і забезпечення загальної стабільності, включаючи дипломатичні, економічні, інформаційні та військові інструменти. Натомість оборонна політика є своєрідним фрагментом безпекової політики, який фокусується переважно на військових аспектах захисту, як-от розвиток збройних сил, планування оборони та військово-технічне співробітництво. У дослідницьких роботах RAND Corporation зазначається, що оборонна політика виконує ключову роль у стримуванні загроз і захисті національних інтересів⁵. Проте її ефективність значною мірою залежить від гармонійної інтеграції із заходами інших складових безпекової політики.

У рамках аналізу досліджуваної тематики і, у ролі логічного продовження тлумачення попереднього терміну, слід розглянути концепт «колективної безпеки», що відіграє ключову роль і формує основу діяльності Північноатлантичного договору. Колективна безпека являє собою систему спільних дій держав усього світу або окремого географічного регіону, спрямовану на збереження миру, усунення загроз його порушення та припинення актів агресії. Основу її правового регулювання становить багатосторонній договір, зміст якого визначається державами-учасниками. Для функціонування такої системи існують три ключові умови: відмова від застосування сили, вирішення конфліктів мирним шляхом і співробітництво між учасниками⁶. Окрім того, сутність колективної безпеки полягає ще й в тому, що загроза одному з держав-членів розглядається як загроза для всіх членів організації. Це положення закріплено у статті 5 Вашингтонського договору⁷. Розглядаючи систему колективної безпеки з точки зору її ефективності, варто визнати, що колективна безпека значно збільшує ймовірність того, що агресору доведеться зіткнутися з коаліцією держав, які володіють переважаючою силою. Додатково, створення механізмів

⁵ Rand Corporation. (2023). Integrating National Security and Defense Strategy in a Competitive Era. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA720-1.html

⁶ Чехович Т. В. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 277-283.

⁷ North Atlantic Treaty Organization. The North Atlantic Treaty [Електронний ресурс]. – 1949. – Режим доступу: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm

колективної безпеки сприяє формуванню умов, які підтримують мир, що досягається через обмін інформацією, а також через функціонування міжнародних платформ для діалогу, обміну думками та розвитку спільних цінностей. На довершення, колективна безпека має важливе значення для врегулювання дилем безпеки. У межах такої системи держави потребують менше наступального потенціалу, оскільки всі учасники вкладають свої ресурси у спільну боротьбу з агресором.

Окремим пунктом у контексті дослідження варто проаналізувати наукові підходи до поняття «міжнародної безпеки», яке часто хибно ототожнюють з колективною безпекою або вважають, що остання є меншою частиною загальної міжнародної безпеки. Міжнародна безпека в теорії та практиці трактується як стан, за якого відсутні явна загроза чи прямий ризик для існування держави. Це традиційне розуміння концепту, проте у ньому можна виділити два ключові аспекти, що частково суперечать один одному. Перший аспект стосується фізичного виживання держави, її функціонування в рамках міжнародної системи, спираючись насамперед на принцип суверенітету. На практиці ж сильні держави, переслідуючи власні інтереси, здатні підірвати принципи колективної безпеки. Другий момент полягає у підтримці миру всіма державами, хоч при цьому не уточнюється, на яких засадах ґрунтується це прагнення та якими механізмами забезпечується довготривалість такого стану⁸. Тобто, міжнародна безпека повинна являти собою такий стан міжнародних відносин, за якого забезпечуються сприятливі умови для стабільного існування та ефективного функціонування держав, при цьому включаючи гарантії повного суверенітету, політичної і економічної незалежності, здатності протистояти військово-політичному тиску та агресії й забезпечення рівноправного співробітництва з іншими країнами. Підбиваючи підсумки, колективна безпека, яка розглядалась у попередньому абзаці, здебільшого фокусується на військово-стратегічних питаннях і мало охоплює інші складові міжнародної безпеки, як-от економічні, соціальні чи навіть

⁸ Hryshchenko D. Yu. *Teoretycheskye problemy bezopasnosti hosudarstva*. М.: МННУ, 2005. 35 s.

екологічні. У сучасних умовах така специфічна вузька спрямованість обмежує її потенціал для ефективного застосування⁹.

Особливе місце у дослідженні посідає аналіз понять «політика нейтралітету» та «позаблоковість», які традиційно крізь призму історії формували основу безпекової стратегії Фінляндії та Швеції. У класичному розумінні нейтралітет асоціюється з відмовою від участі у військових союзах і конфліктах, закріпленою як у національному законодавстві, так і в міжнародних договорах. Питання політики нейтралітету висвітлено у значній кількості наукових праць. Так, В. Вдовенко у своїй монографії здійснює аналіз політики нейтралітету та позаблоковості в контексті сучасної європейської безпекової архітектури¹⁰. У ті часи побутувала думка, що шведський та фінський неупереджений нейтралітет залишатимуться ключовою опорою для стабільності європейської системи безпеки. Однак тенденція до формування багатоплярної системи міжнародних відносин істотно вплинула на логіку політики нейтралітету. Є усі приводи вважати, що європейські інтеграційні процеси поступово витісняють традиційні моделі нейтралітету, істотно зменшуючи їхню актуальність. Утім, питання про зміну нейтрального зовнішньополітичного курсу Швеції та Фінляндії, а також його конкретні умови і часові межі до 24 лютого 2022 року залишалися не визначеними і не мали чіткої попередньої обумовленості. На тлі цих роздумів, аналізуючи міжнародно-правове регулювання інституту нейтралітету¹¹, можна дійти висновків, що радше міжнародне право визнає де-факто нейтралітет, але його реалізацією насправді повинні займатися самі «нейтральні» країни. Надалі у кожній з цих країн є свої причини дотримуватися або відмовлятися від політики нейтралітету. Отож, сучасні дослідження засвідчують трансформацію поняття «політики нейтралітету». Наприклад, Б. Хамфріс у своєму дослідженні «Adieu Neutrality» доходить висновку, що в нинішніх

⁹ Васильєв Г. Ю. Підтримка міжнародної безпеки глобальна проблема людства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. № 2 (21). С. 162.

¹⁰ Вдовенко В.М. Політика нейтралітету та позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки. Київ, 2005. 209 с.

¹¹ Телешецький О.І. Міжнародно-правове регулювання інституту нейтралітету. Київ, 2021. 20 с.

умовах нейтралітет поступово втрачає свої традиційні риси та набуває більш адаптивних форм безпекової політики¹². У контексті Швеції нейтралітет мав багатовіковий характер, тоді як у Фінляндії його визначав вплив геополітичних чинників і необхідність маневрувати між провідними державами.

Термін «позаблоковість» відображає сучасний підхід до безпекової політики, який передбачає відмову від офіційного членства у військово-політичних союзах за одночасного підтримання активної міжнародної взаємодії. На відміну від нейтралітету, він не закріплюється у міжнародних договорах і не накладає суворих зобов'язань під час воєн, що дає змогу більш гнучко реагувати на можливі загрози. У сучасному світі, де альянси на кшталт НАТО чи ОДКБ визначають поняття глобальної безпеки, позаблоковість часто асоціюється з прагненням зберегти баланс між Сходом і Заходом. Такий шлях може здаватися гарантією захисту, але реалії доводять, зокрема на болісному прикладі України, що за відсутності міцного союзу позаблоковість нерідко залишає країну сам на сам перед обличчям агресора. Сама ідея позаблоковості зародилася в епоху біполярного світу, коли Рух неприєднання об'єднав десятки країн Азії, Африки й Латинської Америки. Індія, Югославія та Єгипет свідомо уникали приєднання до Варшавського договору чи НАТО. У сучасних умовах позаблоковість адаптувалась до нових реалій: держава може залишатися поза військовими блоками, однак дозволяється купівля озброєння, проведення спільних навчань чи навіть підтримка однієї зі сторін конфлікту за умови, що країна прямо не бере участі у війнах.

Основний принцип позаблоковості — її добровільний характер і відсутність жорстких юридичних обмежень. На відміну від постійного нейтралітету, регламентованого Гаазькими конвенціями 1907 року, статус позаблоковості може бути змінений простим політичним рішенням. Яскравим прикладом є досліджувані Швеція та Фінляндія, які дотримувалися цієї

¹² Humphreys B. Adieu neutrality: The dwindling power of Nordic non-alignment // Nordic Review of International Studies. – 2024. – No. 3. – P. 81–85. – URL:<https://nris.journal.fi/article/view/145423>

політики десятиліттями після завершення Холодної війни. Однак військова агресія Росії у 2022 році змусила ці країни переосмислити свою стратегію і штовхнула приєднатися до НАТО.

Не останнім за рівнем важливості у дослідженні виступає поняття «безпекова дилема» у ролі додаткового аналітичного інструменту, який дозволяє більш ґрунтовно пояснити механізми взаємодії держав у нинішній безпековій ситуації на міжнародній арені. Відповідно до теорії Кеннета Волтца, що вперше демонструється у його праці «Теорія міжнародної політики», безпекова дилема виникає в ситуації, коли кроки однієї держави, спрямовані на зміцнення її власної безпеки, сприймаються іншими країнами як потенційна загроза¹³. Адже, за Волтцом, природа міжнародної системи є анархічною та безперервно штовхає держави до дій в умовах невизначеності та потенційної загрози. Це, у свою чергу, провокує ескалацію напруженості. Повертаючись до теми, у контексті процесу розширення НАТО тлумачення цього терміну дає резон для розуміння реакцій держав, що залишаються поза Альянсом, а також загальну динаміку трансформацій у безпековому середовищі.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних підходів. Серед загальнофілософських методів центральне місце займає діалектика, позаяк дає підґрунтя для осмислення безпекової політики як динамічного процесу, метаморфози якого розгортаються під впливом суперечностей міжнародного середовища. Системний підхід, у свою чергу, сприяє вивченню безпекової політики як цілісної системи взаємозалежних компонентів, зокрема політичних інститутів, нормативно-правового забезпечення та міжнародних відносин. Не менш значущим є інституційний підхід, завдяки якому є резон аналізувати функції державних інституцій у створенні та реалізації безпекової

¹³ Waltz K. N. Theory of International Politics. – Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. – 251 p.

політики. Окрім того, порівняльний метод відкриває можливість для аналізу та співставлення практичного досвіду Фінляндії та Швеції.

Більш того, важливі дані для доповнення повноцінного тла дослідження були отриманими у ході використання методу контент-аналізу, застосування якому знайшлося для вивчення офіційних документів НАТО та національних стратегій. Завдяки історичному методу стало можливим простежити розвиток безпекової політики досліджуваних держав, що є ключовим для розуміння сучасних змін і трансформацій.

Методологія, на основі якої сформульовано висновки роботи, спирається на теорію політичного реалізму та проблемно-хронологічний підхід до аналізу сучасної історії міжнародних відносин.

РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО НАТО

2.1. Еволюція зовнішньополітичного курсу Фінляндії та Швеції до вступу в НАТО

Слід розпочати з огляду історичного контексту, а саме факту того, що у свій час різні чинники значною мірою вплинули на формування зовнішньополітичних курсів Фінляндії та Швеції. На нинішньому етапі наслідки розглядаються у різній специфіці обох країн та їхніх підходів до безпекової стратегії. Саме це підґрунтя пояснює тривалий період дотримання політики нейтралітету та позаблоковості до ухвалення рішення про вступ до НАТО у контексті Фінляндії та Швеції.

Причини, що спонукали підтримувати таку політику, відрізнялися в кожній з цих країн. Шведська модель нейтралітету пройшла значний трансформаційний шлях у своєму підході до питань безпеки та сприйняття загроз, а проте почала формуватися ще у ХІХ столітті як наслідок завершення наполеонівських воєн і втрати Фінляндії у 1809 році. Під впливом цих подій Швеція провела фундаментальний перегляд своєї зовнішньої політики, відмовившись від експансіоністських амбіцій на користь стратегічного курсу невтручання у воєнні конфлікти між великими державами. Упродовж ХХ століття дана політика еволюціонувала в концепцію «озброєного нейтралітету», первинний сенс якої полягав у симбіозі офіційної позиції невключення до військових союзів із забезпеченням високого рівня обороноздатності та активним розвитком національного військово-промислового комплексу¹⁴.

Нейтралітет Швеції являв собою усвідомлений вибір локального суспільства. Зовнішня політика держави ґрунтувалась на укладених міждержавних договорах, без участі в будь-яких альянсах. Станом на завершення періоду холодної війни країна характеризувалася розвинутими

¹⁴ Agrell, W. (2000). *Swedish neutrality and policy in the twentieth century*. Stockholm: Swedish Institute of International Affairs.

збройними силами, ефективною системою цивільної оборони, комплексним військовим плануванням у межах загальної концепції захисту та потужною оборонною промисловістю, здатною в основному задовольняти внутрішні потреби. Такий підхід був зумовлений політикою нейтралітету Швеції та її геостратегічним положенням між двома протилежними військово-політичними блоками — НАТО та Варшавським договором.

Протягом часу стратегічного перепочинку традиційні військові загрози для Швеції фактично були зведені нанівець. Додатково, країна поступово відмовилася від жорсткої політики нейтралітету, перейшовши до концепції неприєднання, яка мала на увазі утримання від вступу до військових союзів у мирний час. Водночас, Швеція залишала за собою можливість приєднання до будь-якого з військово-політичних альянсів у разі загрози або виникнення збройного конфлікту¹⁵.

Після завершення холодної війни інтеграційні процеси в Центральній Європі, зокрема розширення ЄС і НАТО, а також вступ Швеції до Європейського Союзу суттєво змінили її сприйняття регіонального безпекового середовища. Починаючи з кінця 1990-х років, Швеція поступово адаптувалася до нової парадигми безпеки, водночас отримавши вигоди від так званого «дивіденду миру». Цей період характеризувався різким скороченням оборонного бюджету, зменшенням чисельності збройних сил та переорієнтацією на глобальні виклики, такі як міжнародний тероризм. У зв'язку з цим значна увага приділялася участі Швеції в миротворчих та кризових операціях за межами країни. Утім, починаючи з 2008 року Стокгольм почав усе більше усвідомлювати можливість виникнення військових криз і конфліктів у Північно-Балтійському регіоні, які могли безпосередньо чи опосередковано вплинути на Швецію. Російсько-грузинська війна, активна модернізація російських збройних сил та зростаюча військова активність Росії в Арктиці й Балтійському морі спонукали уряд переглянути підходи до оцінки

¹⁵ Мельник О. Нові виклики та загрози вимагають нових підходів до оборони: досвід Швеції. Національна безпека і оборона, 2009. No 1. С. 30-36

традиційних воєнних загроз. Російська військова агресія проти України та анексія Криму стали ключовим каталізатором глибоких змін у підходах до безпеки та оборони Швеції. Стратегія національної безпеки на 2016–2020 роки, ухвалена у 2015 році коаліційним урядом соціал-демократів і "зелених", зробила акцент на пріоритетності територіальної оборони¹⁶. Зміну цього курсу значною мірою визначили провокативні дії Росії по відношенню до Швеції в період 2013–2014 років. До них належали симуляції нападів на шведську військову інфраструктуру під час навчань російських військово-повітряних сил, порушення повітряного простору, а також підводні операції в територіальних водах Швеції, які, ймовірно, мали на меті збір розвідувальних даних¹⁷.

У той же час основною причиною нейтралітету Фінляндії була впливова геополітична ситуація, що склалася під тиском Радянського Союзу на фінську державу. Висновки є такими, що Швеція обрала нейтралітет через внутрішні фактори, пов'язані із суспільними настроями, тоді як Фінляндія змушена була триматися його під впливом зовнішніх обставин.

Слід зауважити, що історія фінського нейтралітету є не менш важкою та суперечливою, аніж здається спершу. Упродовж ХХ століття зовнішньополітичний курс Фінляндії формувався під значно більшим впливом геополітичних обставин порівняно зі Швецією. Після майже столітнього перебування у складі Російської імперії (1809–1917) новостворена незалежна Фінляндія у 1935 році задекларувала намір дотримуватися нейтральної політики, з головним орієнтиром на Скандинавський регіон. Утім, Зимова війна із Радянським Союзом (листопад 1939 – березень 1940) всерйоз поставила під сумнів цей курс. У розгляді цього випадку визначним є те, що навіть вищезгадана Швеція, яка традиційно дотримувалась політики нейтралітету, була готова до надання всебічної підтримки Фінляндії, що

¹⁶ Government Offices of Sweden. (2015). Sweden's defence policy 2016 to 2020.

https://www.government.se/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/sweden_defence_policy_2016_to_2020 (date of access: 02.05.2026).

¹⁷ Пашков М. Шведська модель безпеки: миролюбний, добре озброєний нейтралітет. Національна безпека і оборона, 2009. No 1. С. 40-43

формально суперечило основоположним принципам її політики, хоча й цілком відповідало духу союзницької солідарності.

Завершення Другої світової війни ознаменувалося вимушеною адаптацією зовнішньої політики Фінляндії до нових реалій, що вилилось у феномен «фінляндизації». Це поняття стало своєрідним символом обмеженого суверенітету під тиском СРСР, який мав вплив на прийняття ключових рішень Гельсінкі. Фактичний примус до пошуків балансу між збереженням державного суверенітету та врахуванням інтересів СРСР знайшов своє відображення у Договорі про дружбу, співробітництво і взаємну допомогу, укладеному в 1948 році. Вказана модель передбачала збереження демократичних інституцій та ринкових відносин, однак суттєво обмежувала зовнішньополітичну автономію країни, особливо у сфері безпеки. Прояви поставали у відмові Фінляндії від участі в західних військово-політичних альянсах і узгодженні певних рішень із Москвою¹⁸. У науковій літературі

«фінляндизація» часто трактується як вимушена стратегія малої держави, яка прагнула уникнути прямої конфронтації із наддержавою, зберігаючи водночас максимальний можливий простір для внутрішнього розвитку¹⁹.

Країна отримала значно ширший спектр можливостей для незалежної реалізації власних національних інтересів лише після завершення Холодної війни та розпаду Радянського Союзу. Зникнення біполярної структури міжнародних відносин і зменшення ризику прямого військового протистояння між провідними державами світу створили передумови для переоцінки традиційних підходів до питань безпеки. Це виявилось у поступовому перегляді політики нейтралітету. В новій геополітичній реальності нейтралітет почав втрачати своє колишнє значення як однозначна гарантія безпеки, поступаючись місцем більш адаптивним моделям участі в міжнародних безпекових структурах. Ці моделі дозволяли зберігати формальну

¹⁸ Arter, D. (2016). *Scandinavian Politics Today* (3rd ed.). Manchester: Manchester University Press.

¹⁹ Browning, C. S. (2002). Coming home or moving home? “Westernizing” narratives in Finnish foreign policy and the re-interpretation of past identities. *Cooperation and Conflict*, 37(1), 47–72.

позаблоковість, водночас активно долучатися до багатостороннього співробітництва у сфері міжнародної безпеки²⁰.

Істотним моментом у всій процесії стало приєднання Фінляндії до Європейського Союзу у 1995 році нарівні зі Швецією. Подія засвідчила їхню повноцінну інтеграцію в політичний та економічний простір Західної Європи. Членство в ЄС, у свою чергу, сприяло посиленню співпраці у сфері спільної зовнішньої і безпекової політики, відкривши нові можливості для участі в розбудові європейської безпекової архітектури. Водночас обидві країни зберігали нейтральний статус, оскільки їхні політичні еліти та суспільство демонстрували обережність щодо повної інтеграції у військові союзи²¹.

Поряд з поглибленням європейської інтеграції, Фінляндія та Швеція поступово налагоджували тісніший зв'язок із євроатлантичною системою безпеки, головним чином через співпрацю з НАТО. Участь у програмі «Партнерство заради миру», активне залучення до миротворчих операцій під керівництвом Альянсу, а також регулярні спільні військові навчання сприяли підвищенню сумісності їхніх збройних сил із арміями країн-членів НАТО. Стратегія дозволяла обом державам поступово інтегруватися в євроатлантичну безпекову систему без формального вступу до Альянсу. Доволі логічним є те, що такий підхід резонував з їхньою усталеною політикою обачливості та прагматичним підходом у питаннях безпеки²².

Утім, варто повернутись і зробити поправку на те, що навіть ставши повноправною частиною ЄС, Фінляндія тривалий час балансувала на орбіті російських геополітичних інтересів. Допитливо, що так звана «успішна модель фінляндизації» свого часу навіть пропонувалась Україні як можливий сценарій її компромісу у відносинах із Росією. Зрештою, знову ж повертаючись до вже пройденого матеріалу, варто зазначити, що російсько-грузинська війна 2008 року та російсько-українська війна, що триває з 2014 року, стали чітким

²⁰ Jakobson, M. (1984). Finland in the New Europe. Westport: Praeger.

²¹ Ojanen, H. (2005). Finland and the European Union. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

²² Ringsmose, J., & Rynning, S. (2017). Denmark and NATO: A Small State in a Collective Security System. London: Routledge.

свідченням існування в російській зовнішній політиці тенденції до сприймання територій сусідніх країн як «особливої зони російських інтересів». Така політика супроводжується умисною внутрішньою дестабілізацією таких держав з метою створення формальних підстав для здійснення військової інтервенції. Зазначені дії презентуються як заходи щодо «нейтралізації загроз національній безпеці Росії», спрямовані як на внутрішню російську аудиторію, так і на міжнародну спільноту. Враховуючи подібну поведінку Росії, ризик потенційної агресії з її боку змусив Фінляндію переглянути свою історично усталену політику військового нейтралітету. В результаті країна прийняла рішення про вступ до НАТО, набувши повноправного членства в Північноатлантичному альянсі для захисту своєї безпеки та суверенітету.

Завершуючи короткий історичний екскурс у фінські та шведські передумови щодо дотримання політики нейтралітету, а також паралельно підбиваючи підсумки, варто зробити коротку ремарку на предмет огляду геополітичного фактора. Геополітичне положення Фінляндії та Швеції у Північній Європі здавна вважається перехрестям, своєрідним буфером, інтересів великих держав, у свою чергу надаючи ключової важливості у формуванні їхніх безпекових стратегій. Так, для Швеції, якій поталанило не межувати з Росією, центральним завданням виступало підтримання автономії та уникнення участі у конфліктах між військово-політичними блоками. Натомість для Фінляндії, якій пощастило менше у поданому контексті, питання безпеки завжди тісно перепліталось з необхідністю враховувати потенційні загрози зі сходу. Така різниця в умовах значною мірою визначила відмінності у підходах до нейтралітету: більш незалежний і самостійний у Швеції, порівняно з обмеженим і компромісним у Фінляндії, як вже вдалося з'ясувати в попередньому дослідженні. Водночас обидві держави виробили сталу традицію позаблоковості, яка протягом десятиліть була основою їхньої

зовнішньополітичної ідентичності й слугувала ефективним засобом гарантування національної безпеки²³.

2.2. Процес інтеграції Фінляндії та Швеції до системи колективної безпеки НАТО

Процес приєднання Фінляндії та Швеції до НАТО ознаменував собою одне із ключових зрушень в архітектурі європейської безпеки після завершення Холодної війни. Незважаючи на багаторічну прихильність обох країн до політики військового нейтралітету, повномасштабна військова агресія Росії проти України в лютому 2022 року кардинально змінила геополітичний баланс у Північній Європі, як уже неодноразово зазначалося вище. Настільки швидке ухвалення політичних рішень на шляху до вступу до Альянсу супроводжувалось, до того ж, не лише оперативною адаптацією інституційних структур і законодавчих норм, а й істотними змінами в громадській думці, національному політичному дискурсі та пріоритетах у сфері безпеки обох держав. Одночасно процедури вступу висвітлили всі складнощі механізму консенсусного ухвалення рішень у НАТО, адже ратифікація заявок залежала від одностайної підтримки всіх країн-членів Альянсу.

Окремо варто наголосити на тому, що Фінляндія та Швеція ще задовго до офіційного подання заявок на вступ до НАТО були тісно інтегровані у структури та механізми співпраці з НАТО. Зокрема, обидві країни стали учасниками програми НАТО «Партнерство заради миру» у 1994 році. На той момент шведська армія складалася з 53 тисяч військовослужбовців і приблизно 570 тисяч резервістів. Військово-морський флот Швеції налічував 2100 моряків, а у складі військово-повітряних сил служило 2700 льотчиків та технічного персоналу. Їхній авіапарк включав 165 бойових літаків і 54 гелікоптери²⁴. Надалі країни брали активну участь у миротворчих місіях і кризових операціях під керівництвом НАТО. Зокрема у 1999 році шведські

²³ Ingebritsen, C. (2006). *Scandinavia in World Politics*. Lanham: Rowman & Littlefield.

²⁴ Stockholm International Peace Research Institute SIPRI Yearbook 2016. *Armaments, Disarmament and International Security*. Stockholm. 2017. С. 44.

військові долучилися до миротворчої місії в Косово. З 2002 по 2021 роки вони брали участь у місії НАТО в Афганістані, а в період 2015–2017 років виконували завдання в Іраку. У 2010 році в Швеції було скасовано загальний військовий обов'язок, що знаменувало завершення переходу до професійної армії.

Додатково слід вказати, що на відміну від шведів, фіни зберегли систему загального військового обов'язку та не відмовилися від територіальної оборони, спираючись на значний резервістський потенціал. Крім того, Фінляндія володіє найпотужнішою артилерією в Європі. Сили оборони Фінляндії, станом на 2015 рік, налічують 8,7 тисячі військових, включаючи потенційний резерв у 350 тисяч осіб. З цього ж року жінкам було надано можливість проходити військову службу на добровільній основі²⁵. Важливо зазначити, що як Фінляндія, так і Швеція розвинули потужний військово-промисловий комплекс, який орієнтується на виробництво озброєння, що відповідає стандартам НАТО. У зв'язку з цим їхній вступ до Альянсу не лише зміцнює національний оборонний потенціал, але й суттєво посилює загальну ефективність Північноатлантичного блоку.

Парламентські вибори у Швеції, що відбулися 9 вересня 2018 року, засвідчили майже однакову підтримку двох основних коаліцій: правоцентристського Альянсу, який здобув 40,31% голосів, та блоку соціал-демократів, зелених і лівої партії з результатом 40,6%. Проте до 2022 року так і не вдалося сформувати стабільний уряд, який би мав більшість. Навіть процес вступу Швеції до НАТО проходив на тлі активної парламентської виборчої кампанії, яка завершилася виборами нового складу парламенту 11 вересня 2022 року. Незважаючи на політичні коливання всередині країни, ці обставини не вплинули на стратегічний курс вступу Швеції до НАТО.

Далі, посилаючись на висловлювання фінського політолога Туомаса Форсберга, політична та інституційна база, сформована в результаті

²⁵ Stockholm International Peace Research Institute SIPRI Yearbook 2016. Armaments, Disarmament and International Security. Stockholm. 2017. С. 154.

постійного та систематизованого наближення Фінляндії та Швеції до структур НАТО після завершення ідеологічної боротьби між Заходом та Сходом, забезпечила обом країнам найбільш простий та швидкий шлях вступу в Альянс після 2022 року. Навіть попри тривалий період дотримання військової нейтральності, обумовлений внутрішньополітичними обставинами та історичним тлом, значний досвід співробітництва з Організацією Північноатлантичного договору, високий рівень взаємної довіри та сумісності «розчистили» дорогу²⁶.

Зростаюча тенденція до формування багатопольярної системи міжнародних відносин докорінно змінила підходи до політики нейтралітету. Здавалося, що процес інтеграції в Європі поступово позбавляє сенсу традиційні моделі європейського нейтралітету. Втім, конкретні обставини, які б визначали зміну нейтрального зовнішньополітичного курсу Швеції та Фінляндії і окреслювали часові рамки до 24 лютого 2022 року, залишалися невизначеними та не піддавалися заздалегідь обумовленій детермінації.

Своєю чергою, розширення російської присутності в Арктичному регіоні створило додаткові виклики для відчуття безпеки Швеції та Фінляндії²⁷. Особливо це стало помітним на тлі агресії Росії проти України, яка не вплинула на амбітні гегемоністські плани РФ щодо освоєння Арктики²⁸. У цьому контексті Швеція і Фінляндія відіграють значну роль у стратегічній боротьбі за вплив у регіоні. Враховуючи ці обставини, обидві країни систематично надають перевагу співпраці з НАТО у сфері безпеки, тоді як механізми ЄС залишаються другорядними в цьому питанні²⁹.

Тож наступною ланкою в логічному ланцюжку аргументів «за» стало російське вторгнення в Україну як ключовий тригер для перегляду політики

²⁶ Forsberg, T. (2023). Finland and Sweden's road to NATO. *Current History*, 122(842), 89–94. <https://doi.org/10.1525/curh.2023.122.842.89> (date of access: 08.05.2026).

²⁷ Paul Michael, Swistek Göran. *Russland in der Arktis Entwicklungspläne, Militärpotential und Konfliktprävention*. Stiftung Wissenschaft und Politik Studie 19, Oktober 2021. 46 Seiten.

²⁸ Paul Michael. *Arktischeimplikationen des Russischen Angriffskrieges*. Stiftung Wissenschaft und Politik. Aktuell, Nr. 34, Mai 2022

²⁹ Sven Arnold. *Sicherheitspolitische Ziele der französischen EU-Ratpräsidentschaft*. Stiftung Wissenschaft und Politik. Nr. 82. Dezember 2021.

безпеки, вплинувши кардинально на сприйняття загроз серед політичних еліт і суспільств в обох скандинавських країнах. Усього за кілька місяців громадська підтримка ідеї вступу до НАТО зросла рекордними темпами, перевищивши рівень підтримки за 70% у Фінляндії згідно з даними національних опитувань³⁰, тоді як у Швеції в принципі вперше в сучасній історії більшість населення висловилося на користь альянсу. Приєднання Фінляндії стало не лише резонним продовженням її попередньої співпраці із західними структурами, але й винятковим кроком у відповідь на радикальні зміни в європейській системі безпеки, викликані російською агресією³¹.

Процес інтеграції Фінляндії та Швеції до НАТО набув офіційного рівня у травні 2022 року в момент, коли обидві країни водночас подали заявки на вступ до Альянсу. Таке синхронне подання відобразило, по-перше, міцне й надійне стратегічне партнерство між Гельсінкі та Стокгольмом, а по-друге, поставило наголос на спільному баченні необхідності комплексного підходу до безпеки в Північному регіоні. Представники обох урядів акцентували увагу на тому, що членство цих країн в НАТО стане вагомим кроком для посилення як їхніх національних оборонних спроможностей, так і загального потенціалу стримування Альянсу у Північній Європі. 5 липня 2022 року держави-члени НАТО підписали протоколи щодо приєднання Фінляндії та Швеції, започаткувавши процедуру ратифікації в парламентах усіх країн-членів Альянсу.

На правовому та політичному рівнях процедури приєднання, безперечно, продемонстрували виняткову важливість досягнення консенсусу в рамках Організації Північноатлантичного договору. Хоча більшість держав-членів оперативно ратифікували відповідні протоколи, відносно несподіваним у рамках дипломатичної підготовки Швеції та Фінляндії до вступу став неочікуваний демарш з боку Туреччини. Анкара висунула умови, зокрема,

³⁰ European Parliament. (2022). Public opinion on the war in Ukraine. European Parliamentary Research Service. <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2022/public-opinion-on-the-war-in-ukraine/en-public-opinion-on-the-war-in-ukraine-20220513.pdf> (date of access: 08.05.2026). ³¹ Richter Wolfgang. Ukraine im NATO — Russische Spannungsfeld. Stiftung Wissenschaft und Politik Aktuell. Nr. 11, Februar 2022. 8 Seiten.

вимогу до обох країн дотримуватися спільних принципів боротьби з курдським тероризмом. Окрім цього, Туреччина прагнула скасування обмежень на доступ до озброєнь з боку членів Альянсу — наслідків невдалої спроби перевороту в країні у липні 2016 року. Ці розбіжності значно вплинули на затримку процесу інтеграції Швеції, хоча приєднання Фінляндії було затверджено в окремому порядку. Утім, всі сторони зуміли продемонструвати політичну волю для досягнення компромісу. У результаті 28 червня 2022 року під час мадридського саміту НАТО у рамках тристороннього меморандуму було досягнуто компромісу, в ході якого Туреччина розблокувала шлях Швеції та Фінляндії до Альянсу³². Як логічне підтвердження аргументів, висунутих Стокгольмом і Гельсінкі на підтримку їхнього вступу, 29 червня 2022 року було ухвалено Мадридську декларацію. У ній оновлена стратегія НАТО чітко визначила Росію як загрозу стабільності, миру та безпеці в євроатлантичному регіоні³³. Процес приєднання Швеції до НАТО також затягнувся через дії угорського керівництва, яке гальмувало ратифікацію, пояснюючи це звинуваченнями на адресу Швеції у підтримці фінансових санкцій ЄС проти офіційного Будапешта та поширенні хибних тверджень про стан демократії в Угорщині³⁴. Однак із часом політичний тиск на уряд Угорщини посилювався, і в лютому 2024 року заявка Швеції на вступ до Альянсу все ж була ратифікована. Подальший розвиток подій був швидким: уже 5 липня 2022 року підписали офіційні протоколи про приєднання Швеції та Фінляндії до НАТО. На сьогодні серед країн Євросоюзу поза межами Альянсу залишаються лише Австрія, Ірландія, грецька частина Кіпру та Мальта³⁵. Однак цей крок Швеції та Фінляндії аж ніяк не свідчить про повний занепад ідеї нейтралітету.

³² Madrid Summit Declaration. Official texts and resources | NATO. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2022/06/29/madrid-summit-declaration> (date of access: 08.05.2026).

³³ NATO 2022 Strategic Concept. Official texts and resources | NATO. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept> (date of access: 08.05.2026). ³⁴ Булик М., Смотрицький В. Трансформація оборонної політики Швеції в умовах російської агресії проти України. Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти. 2024. С. 118. URL: <https://surl.li/ylaale>.

³⁵ Major Claudia, Swistek Göran. Die NATO nach dem Gipfel on Madrid. Stiftung Wissenschaft und Politik. Aktuell. Nr. 49, Juli 2022. 8 Seiten.

Механізм вступу Швеції виразно демонстрував складне переплетення внутрішньополітичних чинників і дипломатії в рамках НАТО. Турецька влада неодноразово акцентувала увагу на необхідності більш активної позиції Стокгольма щодо боротьби з організаціями, які Анкара вважає в той чи інший шлях дотичними до тероризму. Разом із цим публічні інциденти, такі як акції протесту зі спаленням Корану в Швеції, організовані ультраправим політиком Р. Полуданом, перед посольством Туреччини у Стокгольмі, лише поглибили напруженість у двосторонніх відносинах і затягнули процес ратифікації³⁶. У підсумку Фінляндія офіційно стала тридцять першим членом НАТО 4 квітня 2023 року (у результаті цього загальна довжина державного кордону РФ з країнами НАТО зросла вдвічі³⁷), тоді як Швеція приєдналася до Альянсу пізніше після затяжних переговорів і узгодження формальних процедур³⁸.

Суттєвим аспектом процесу приєднання стало приведення національних правових систем і механізмів оборонного планування у відповідність до стандартів НАТО. У випадку Фінляндії та Швеції, ці країни вже володіли високорозвиненими демократичними інституціями, сучасними збройними силами, як було досліджено у підрозділі вище, та значним рівнем сумісності зі структурами НАТО, що було результатом багаторічної співпраці. Таким чином, саме у поданому випадку вступ скандинавських держав до Альянсу суттєво відрізнявся від попередніх етапів розширення НАТО в Центральній і Східній Європі, оскільки не потребував кардинальних реформ у сфері цивільно-військового управління чи перебудови демократичних інституцій. Втім, не слід виключати розуміння того, що будь-який процес інтеграції у підсумку передбачає гармонізацію процедур оборонного планування,

³⁶ Turak N. Right-wing Quran burning in Sweden enrages Turkey and throws a new wrench in Nordics' NATO bid. CNBC. URL: <https://www.cnbc.com/2023/01/24/quran-burning-in-sweden-enrages-turkey-threatens-nato-membership-path.html> (date of access: 08.05.2026).

³⁷ Paul Kirby in London & Jonathan Beale in Brussels. Nato's border with Russia doubles as Finland joins. BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043> (date of access: 08.05.2026).

³⁸ What is stalling Sweden's accession to NATO?. euronews. URL: <https://www.euronews.com/2023/06/01/what-is-stalling-swedens-accession-to-nato> (date of access: 08.05.2026).

узгодження систем розвідки, командних структур і стратегічних комунікацій із відповідними стандартами НАТО.

Саме у кейсі Фінляндії висловлене твердження стало визначною віхою в її зовнішній і безпековій політиці, порівнянню за масштабом змін із приєднанням до Європейського Союзу у 1995 році. Хоча гарантії безпеки країни значно посилювались завдяки членству в Альянсі, водночас на неї було покладено збільшену відповідальність щодо участі в колективній безпеці, відзначають науковці Фінського університету³⁹. Завдяки своєму значному досвіду в організації територіальної оборони, розвиненій системі резервних сил і готовності до бойових дій високої інтенсивності, Фінляндія істотно зміцнила військовий потенціал НАТО в Балтійському та Арктичному регіонах⁴⁰.

Повертаючись до роздумів на тему дотримання політики нейтралітету, варто вказати, що одним із фундаментальних аспектів інтеграції стала зміна як стратегічного мислення, так і менталітету в суспільства обох країн. Тривалий час політика військового нейтралітету мала глибоке коріння в національній ідентичності та політичній культурі Фінляндії та Швеції. Тому перехід до членства в НАТО вимагав переосмислення суспільного погляду на колективну оборону і необхідність стримування як ключового елементу в забезпеченні національної безпеки. Влада обох держав активно працювала над роз'ясненням того, що приєднання до Альянсу не суперечить суверенітету, а навпаки, зміцнює здатність протидіяти загрозам в умовах дедалі складнішого геополітичного середовища.

Підсумовуючи, вступ Фінляндії та Швеції вплинув не лише на ситуацію в регіоні, але й мав широке значення для НАТО в цілому. Завдяки стратегічному положенню обох країн Альянс суттєво посилив свою

³⁹ Iso-Markku, T., Pesu, M., Saloniemi-Pasternak, C., Särkkä, I., & Ålander, M. (2023). Finland's NATO accession: What will change? Finnish Institute of International Affairs. <https://fii.fi/en/publication/finlands-nato-accession> (date of access: 08.05.2026).

⁴⁰ Finland's NATO accession: What will change? - FIIA - Finnish Institute of International Affairs. FIIA - Finnish Institute of International Affairs. URL: <https://fii.fi/en/publication/finlands-nato-accession> (date of access: 08.05.2026).

присутність у Балтійському морі та зміцнив узгодженість оборонного планування в Північній Європі. З одного боку, довгий кордон Фінляндії з Росією відкриває нові можливості для стримування потенційних загроз, а з іншого — Швеція забезпечує важливу стратегічну підтримку завдяки своїй території на Балтійському морі, включаючи острів Готланд. Таким чином, інтеграція цих двох держав спричинила не лише розширення НАТО, але й докорінну трансформацію оборонного ландшафту Північної Європи.

У висновку варто додати, що процес приєднання Фінляндії та Швеції до системи колективної безпеки НАТО можна оцінювати як комплексну політичну, правову і стратегічну зміну, спричинену загостренням європейської безпекової ситуації після 2022 року. Незважаючи на труднощі дипломатичного і політичного характеру, обидві країни продемонстрували високий рівень готовності до членства завдяки тривалій співпраці з Альянсом, своїм вступом суттєво посиливши північний фланг НАТО, поглибивши регіональну військову інтеграцію та вплинувши на баланс сил у Північно-Балтійському регіоні.

2.3. Вплив членства у НАТО на національні системи безпеки Фінляндії та Швеції

Вкотре варто наголосити, що вступ Фінляндії та Швеції до Північноатлантичного альянсу став фундаментальною трансформацією їхніх національних систем безпеки та суттєво змінив стратегічну конфігурацію Північної Європи. Членство в НАТО не лише надало обом державам гарантії колективної оборони згідно зі статтею 5 Вашингтонського договору, але й започаткувало складний процес адаптації військових доктрин, механізмів оборонного планування, командних структур та довгострокових стратегічних пріоритетів. Хоча Фінляндія та Швеція підтримували широку практичну співпрацю з НАТО протягом десятиліть і мали високосумісні збройні сили до офіційного вступу, повноправне членство перетворило їхню роль з партнерів з безпеки на невід'ємних учасників колективної системи стримування та

оборони Альянсу. У висновку вплив членства в НАТО вийшов за межі військової інтеграції та вплинув на ширші аспекти політики державної безпеки, включаючи координацію розвідки, кібербезпеку, цивільну готовність, співпрацю в оборонно-промисловій сфері та регіональне стратегічне планування.

Після безпосереднього приєднання до складу НАТО Швеція та Фінляндія переглянули, власне, і свою політику національної безпеки, посиливши взаємодію як з самим Північноатлантичним альянсом, так і з його державами-членами. Так, у червні 2023 року у Фінляндії на посаду прем'єр-міністра вступив Петтері Орпо, який ініціював реалізацію урядової програми під назвою «Сильна та віддана Фінляндія». Окрему увагу в цій програмі приділено питанням безпеки, які висвітлені у восьмому розділі документа – «Зовнішня політика та політика безпеки в нову еру»⁴¹.

Центральною тезою програми є акцент на важливості членства Фінляндії у НАТО і посиленні співпраці як з Європейським Союзом, так і з Північноатлантичним альянсом. Автори програми підкреслюють, що інтеграція Фінляндії до НАТО сприяє зміцненню національної безпеки та забезпечує стабільність у Північній Європі. Членство в Альянсі надає Фінляндії більш вагоме місце у європейській і трансатлантичній системі безпеки. Окрім того, у документі зазначено, що, будучи частиною НАТО, Фінляндія зобов'язується зберігати високий рівень обороноздатності в усіх умовах та готовність підтримувати своїх союзників відповідно до взятих на себе зобов'язань. Додатково, країна прагне сприяти посиленню Європейського Союзу та його обороноздатності, що має бути узгодженим із цілями НАТО⁴².

Ключовим напрямом нової безпекової політики Фінляндії після її приєднання до НАТО стала підтримка України у боротьбі проти російської агресії. Зокрема, це передбачає надання Україні військової допомоги,

⁴¹ A strong and committed Finland. Programme of Prime Minister Petteri Orpo's Government. 20.06.2023. URL: <https://valtioneuvosto.fi/en/governments/government-programme#/8/0> (date of access: 08.05.2026). ⁴² Магола О. Трансформація оборонної політики Фінляндії під впливом російсько-української війни: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»: «Міжнародні відносини». Маріупольський державний університет. 2024. 76 с. URL: <https://surl.li/leegsi>.

постачання озброєння для Збройних Сил, а також активну участь у міжнародних зусиллях щодо притягнення Росії до відповідальності за вчинені військові злочини. Окрім цього, Фінляндія планує долучитися до цивільних і військових місій із врегулювання криз, співпрацюючи з такими організаціями, як Європейський Союз, ОБСЄ та ООН, щоб сприяти стабільності в регіоні.

Важливим кроком у розвитку національної безпекової стратегії стало підписання «Угоди про оборонне співробітництво» (ДСА) зі Сполученими Штатами у грудні 2023 року. Цей документ був ухвалений урядом Фінляндії 1 липня 2024 року й набрав чинності 1 вересня того ж року.

З набуттям членства в НАТО Швеція суттєво зміцнила позиції Альянсу в Арктичному регіоні. Це значно посприяло покращенню співпраці та координації між державами-членами у сфері безпеки, а також посиленню стратегічної присутності й здатності оперативно реагувати на потенційні загрози в цьому важливому з геополітичної точки зору регіоні. Приєднання Швеції до Альянсу також означає активнішу участь НАТО у захисті безпеки морських шляхів та розвитку військових технологій, спеціально адаптованих до арктичних умов. Крім того, сам факт вступу став важливим кроком для зміцнення безпеки самої Швеції, яка межує з агресором — Російською Федерацією⁴³.

Шлях вступу Фінляндії та Швеції до НАТО, а також їхня подальша адаптація політики безпеки у межах Альянсу, демонструють багато спільного. Обидві країни займають значне місце на міжнародній арені, а їхнє приєднання до НАТО докорінно змінило баланс сил у євроатлантичному регіоні. Це сприяло не лише загальному зміцненню оборонного потенціалу блоку, а й суттєво вплинуло на посилення його присутності в Балтійському та Арктичному регіонах.

⁴³ Іванькіна Є. Арктичний вектор у зовнішній політиці Канади. кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»: «Міжнародні відносини». Маріупольський державний університет. 2024. с. 35 URL: <https://surl.li/dwtwj>.

Розширення сухопутного кордону НАТО з Росією на 1340 км, що фактично його подвоїло, стало важливим стратегічним зрушенням⁴⁴. Новий статус Фінляндії дозволяє НАТО ефективніше контролювати ризики потенційної російської агресії, тоді як роль Швеції полягає у зміцненні північного флангу і забезпеченні надійного тилу для Фінляндії. Додатково значну вагу має контроль над Балтійським морем, яке нині можна розглядати як умовну "внутрішню водну територію" Альянсу⁴⁵. Це створює високі ризики для російського військово-морського флоту, який опиняється в потенційній пастці через дисбаланс сил та можливостей. Обидві країни оснащені сучасними військово-морськими платформами, адаптованими до операцій у мілководних архіпелажних зонах, а також мають у своєму арсеналі потужні берегові протикорабельні ракетні системи. Швеція володіє ефективним підводним флотом, спеціально розробленим для дій у мілководних водах, тоді як обидві держави можуть контролювати Фінську затоку, блокуючи ворожі судна та створюючи перешкоди для пересування між Калінінградом і центральною частиною Росії. Тому ці фактори помітно покращують логістичні можливості НАТО і поглиблюють військову взаємодію між країнами Балтії та Скандинавії. Такий сценарій одночасно мінімізує ймовірність російської агресії та обмежує її вплив на зазначені регіони.

Фінляндія та Швеція роблять значний внесок у підвищення ситуаційної обізнаності завдяки своїм цінним розвідувальним можливостям. Їхній військово-повітряний потенціал також вартий уваги, особливо після того, як Фінляндія придбала 64 багатоцільові винищувачі F-35A Lightning II, що значно зміцнило її авіаційний арсенал⁴⁶. Крім того, Фінляндія та Естонія

⁴⁴ Paul Kirby in London & Jonathan Beale in Brussels. Nato's border with Russia doubles as Finland joins. BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043> (date of access: 08.05.2026).

⁴⁵ Булик М., Смотрицький В. Трансформація оборонної політики Швеції в умовах російської агресії проти України. Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти. 2024. С. 116–120. URL: <https://surl.li/ylaale>.

⁴⁶ R. Forsberg, A. Kähkönen and J. Öberg, "Implications of a Finnish and Swedish NATO membership for security in the Baltic Sea Region", Wilson Center, 29 June 2022.

домовилися про інтеграцію своїх систем берегової оборони в рамках співробітництва під егідою НАТО.

Одним із ключових факторів, що сприяє зміцненню Альянсу після інтеграції Швеції та Фінляндії, є розширення чисельного складу професійних і боєздатних збройних сил. Зокрема, увагу привертає військовий потенціал Фінляндії, яка зберігає систему обов'язкової військової служби для чоловіків, не скасовуючи її навіть у мирний час. На сьогоднішній день ця країна володіє однією з найпотужніших армій у Європі, до складу якої входять 24 тисячі військовослужбовців за контрактом та 900 тисяч підготовлених резервістів⁴⁷. За потреби чисельність армії, флоту та військово-повітряних сил може бути збільшена до 280 тисяч осіб⁴⁸. Крім того, членство в НАТО фундаментально змінило стратегічну логіку оборонної політики Фінляндії, оскільки планування безпеки країни стало безпосередньо пов'язаним з колективними оборонними операціями та інтегрованими механізмами стримування в рамках Альянсу⁴⁹.

Приєднання цих держав до НАТО суттєво змінює регіональний баланс сил на користь Альянсу, фактично перетворюючи Балтійське море на своєрідну стратегічну акваторію під контролем НАТО. Такий розвиток подій значно ускладнює можливості Російської Федерації для здійснення військових маневрів і операцій у цьому регіоні, що створює нову структуру регіональної безпеки

Вступ Швеції та Фінляндії до НАТО має особливу важливість для України, адже ці країни активно підтримують український уряд у його протистоянні з Росією та лобіюють інтереси України на міжнародній арені. Їхня військова допомога вже відіграє значну роль у зміцненні української обороноздатності, і після набуття ними членства в Північноатлантичному

⁴⁷ H. Ossa and T. Koivula, "What would Finland bring to the table for NATO?", Commentary, War on the Rocks, 9 May 2020.

⁴⁸ Малиновський В. Путінізм і трампізм – каталізатори військово-політичної консолідації ЄС і НАТО. Актуальні дослідження суспільних наук: матеріали X Всеукр. наук. конф. (м. Умань, 28 берез. 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Черкаський нац. ун-т імені Богдана Хмельницького. Умань: Візаві, 2024. С. 65–69. URL: <https://surl.li/wfefma>.

⁴⁹ Iso-Markku, T., Pesu, M., Saloniemi-Pasternak, C., Särkkä, I., & Ålander, M. (2023). Finland's NATO accession: What will change? Finnish Institute of International Affairs. <https://fii.fi/en/publication/finlands-nato-accession> (date of access: 08.05.2026).

Альянсі обсяги цієї підтримки можуть суттєво зрости. Як зазначають українські дослідники М. Булик та В. Смотрицький, важливо також враховувати, що Росія буде змушена реагувати на нові військово-політичні реалії, що може змусити її посилити оборону північних регіонів, додатково збільшуючи витрати на утримання армії. Така ситуація створює додатковий тиск на вже ослаблену російську економіку⁵⁰.

Щодо довгострокових наслідків, членство Фінляндії та Швеції, ймовірно, стане визначальним у трьох основних напрямках. По-перше, воно сприятиме посиленню співробітництва між скандинавськими країнами у рамках НАТО, підвищуючи ефективність колективної оборони. По-друге, відбудеться поглиблення двосторонніх відносин між Фінляндією та Швецією, ґрунтоване на стратегічній синергії й гармонізації військових зусиль. По-третє, буде зміцнено систему регіональної територіальної оборони, що стане ключовим елементом забезпечення безпеки в Північній Європі.

⁵⁰ Булик М., Смотрицький В. Трансформація оборонної політики Швеції в умовах російської агресії проти України. Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти. 2024. С. 119. URL: <https://surl.li/ylaale>.

РОЗДІЛ 3. НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ ФІНЛЯНДІЇ ТА ШВЕЦІЇ У РАМКАХ НАТО

3.1. Геополітичні наслідки членства Фінляндії та Швеції в НАТО для регіону Північної Європи, Балтії та Росії

Схід Балтійського регіону в контексті розширення НАТО та стратегічних амбіцій Росії набуває нового виміру. З моменту, коли Фінляндія і Швеція офіційно подали заявки на членство в Альянсі, що з самого початку було майже гарантованим, в аналітичних колах і західних медіа зміцнився погляд на Балтійське море як на потенційне «озеро НАТО». Такий крок резонно вплинув на стратегічний баланс сил у Балтійському регіоні, підсилив напруженість у військово-політичному протистоянні між Росією та євроатлантичною спільнотою, а також помітно зміцнив оперативні спроможності Альянсу на його північному фланзі. Хоча й складно заперечити, що інтеграція двох північноєвропейських гігантів докорінно змінила архітектуру безпеки регіону, варто зауважити, що серед експертів та політиків у країнах-членах зустрічаються доволі стримані оцінки цього географічного переосмислення. Вони попереджають про ризики надмірного оптимізму та закликають до більш реалістичного погляду на ситуацію.

Росія, незважаючи на активне розширення Альянсу та зміни у балансі сил у регіоні, зберігає стратегічні переваги для протидії. Військова присутність держави-терориста у Калінінградській області, західних територіях самої РФ та Білорусі залишається більш ніж вагомим чинником. Ба більше, російські збройні сили мають достатній потенціал для обмеження маневрових можливостей НАТО у Балтійському морі. Хоч можливості Росії й не поширюються на всю акваторію й обмежуються часовими рамками, повністю виключати ці фактори під час аналізу регіональної безпеки було б необачно⁵¹.

Додатково, факт того, що всі країни Балтійського моря, за винятком Росії, є членами НАТО, неминуче матиме значний вплив як на присутність

⁵¹ Pawlak, J. 2022, No, Don't Call the Baltic a 'NATO Lake' RUSI, URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/no-dont-call-baltic-nato-lake> (date of access: 09.05.2026).

Росії в Балтійському регіоні, так і на її ширші геополітичні та військово-політичні інтереси. Основні виклики і загрози, як реальні, так і потенційні, можна виділити в кілька ключових напрямів. У першу чергу це стосується повного зникнення геополітичного буфера між Росією і Заходом, який раніше забезпечувала Фінляндія. До цього додається суттєвий удар по зовнішньоекономічних зв'язках Росії, а також по логістичних ланцюгах у регіоні, особливо у співпраці з Фінляндією. Ці труднощі почали проявлятися ще після приєднання країн Європейського Союзу до санкцій проти Росії у 2022 році.

Вступ нових держав до НАТО, особливо Швеції, значно посилює загальну військову міць Альянсу, зокрема за рахунок її потужного підводного флоту. Для Росії ситуація в Балтійському регіоні стає дедалі більш несприятливою через зосередження там ключових членів НАТО та ЄС, налаштованих проти Росії, як-от Польща та країни Балтії. До цього додається ймовірність координації їхніх дій із новими членами Альянсу в рамках стратегії стримування Москви. Водночас виникають умови для створення опорних баз, де можуть бути розташовані військові сили НАТО. Логічно припустити, що це, у свою чергу, сприятиме стримуванню Росії та спрощенню логістики для перекидання підкріплень до країн Балтії завдяки стратегічному розташуванню двох північних держав і вдосконаленню їхньої інфраструктури.

Серед загроз, на яких варто поставити акцент, також виділяють можливість розміщення ядерної зброї на території нових країн-членів НАТО, а також ризики блокування Фінської затоки, Калінінграда та обмеження доступу Росії з Балтійського моря до Атлантичного океану. Якщо проаналізувати ці виклики за ступенем їхньої важливості, найпершими виявляються ті, що стосуються зміни військового балансу на користь НАТО, що створює не вигідні умови для Росії. Особливо це стає очевидним у контексті активного втручання Сполучених Штатів і їхніх союзників у російсько-український конфлікт, який супроводжується загрозою ескалації до прямого військового протистояння.

Більш того, ситуація ускладнюється значним розширенням сухопутного кордону між Росією та НАТО, який зріс приблизно на 1300 км після приєднання Фінляндії до Альянсу. Цей крок також привів до збільшення протяжності лінії прямого контакту НАТО з Росією в Балтійському морі, що тепер охоплює територію від півночі до півдня регіону. Одночасно в західному експертному колі та медіа спостерігається активне обґрунтування необхідності оперативної інтеграції збройних сил нових членів НАТО у загальну військову структуру Альянсу. Це подається як ключовий крок для ефективного протистояння тому, що називають «російською агресією». У цьому контексті дедалі частіше звучать оцінки, спрямовані на демонстрацію майже катастрофічних наслідків, які нові геополітичні умови в Балтійському регіоні можуть мати для Росії. Подібна інформаційна риторика особливо виразилася у висловлюваннях експертів, яких опитав журнал «Newsweek» напередодні саміту НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року⁵². Аналітик з The Hague Centre for Strategic Studies Фредерік Мертенс наголошував, що НАТО вже має значну перевагу над Росією в Балтійському регіоні не лише на морі, але й у повітрі. Він зазначив, що після вступу Швеції до Альянсу російські надводні кораблі фактично будуть змушені покладатися виключно на наземні комплекси протиповітряної оборони. За його словами, у Балтійському морі практично не залишиться зон, де російські кораблі не перебуватимуть під загрозою швидкого ураження сучасними протикорабельними ракетами з малою висотою польоту. До того ж Швеція стане глибше інтегрованою у структури НАТО, отримавши доступ до більш розвиненої системи обміну інформацією та розвідувальних даних.

Друга група викликів та невизначеностей, яка утворюється унаслідок геополітичних зрушень у Балтійському регіоні, пов'язана з територіями та морськими зонами, що є найбільш уразливими у геополітичному контексті для Російської Федерації. Особливу увагу привертає Калінінградська область, яка

⁵² Cook E. Sweden joining NATO is a nightmare for Russia's Baltic Sea fleet. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/russia-nato-sweden-baltic-sea-finland-1812526> (date of access: 09.05.2026).

через своє ексклавне і фізично відокремлене від основної частини Росії положення виступає джерелом стратегічних і безпекових занепокоєнь. Учасники російського аналітичного дискурсу, а саме Олександр Носович, головний редактор порталу RuBaltic, висловлюють найалармістичніші оцінки щодо ситуації, стверджуючи, що вступ Фінляндії та Швеції до НАТО створює потенційну загрозу територіальних претензій щодо цього регіону⁵³. В їхньому баченні, першою ланкою у можливому сценарії загрози стала заборона Литвою у червні 2022 року транзиту окремих видів товарів, які потрапили під санкції Європейського Союзу. Це рішення розцінювалося як провокативний акт, спрямований на інспірацію військово-політичної кризи, здатної спричинити активне втручання з боку НАТО. В такій кризі новоприйняті члени Альянсу, зокрема Швеція завдяки своїм розвинутим військово-морським ресурсам і стратегічному острівному розташуванню острова Готланд, який часто метафорично називають «непотоплюваним авіаносцем», могли б відіграти значну роль.

Хоча загроза «втрати Калінінграда» видається суттєво перебільшеною, очевидно, що прихильники більш жорсткого підходу до Москви на Заході розглядають посилення тиску на цей регіон як один із ключових важелів впливу. Такий інтерес пояснюється стратегічним значенням Калінінграда, який є незамерзаючим портом, базою Балтійського флоту Росії та місцем розташування ракетних комплексів «Іскандер-М». Попри те, що деякі західні експерти прямо не висловлюються про можливість блокади російського ексклаву, вони відкрито підкреслюють його потенційну роль як одного з головних фронтів нового протистояння між Росією та НАТО⁵⁴.

Інтеграція Швеції до НАТО відкриває нові перспективи для Альянсу у використанні стратегічно важливого острова Готланд у Балтійському морі. Зокрема, це дозволяє посилити тиск на Калінінградську область. На тлі

⁵³ Nosovich, A. 2022, Russia risks losing the Kaliningrad region after Sweden and Finland join NATO, RUBALTIC.RU, URL: <https://www.rubaltic.ru/editorial/20220523-rossiya-riskuet-poteryat-kaliningradskuyu-oblast-posle-vstupleniya-shvetsii-i-finlyandii-v-nato/> (date of access: 09.05.2026). (in Russ.).

⁵⁴ Kaliningrad: Key to the Russia-West Crisis. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/why-is-kaliningrad-at-the-center-of-a-new-russia-nato-faceoff/> (date of access: 09.05.2026).

зростання військової напруженості навколо України наприкінці 2021 — на початку 2022 років на Готланд було передислоковано американські ракетні системи M142 HIMARS, чий радіус дії охоплював Калінінград. Швеція також спрямувала на острів бронетехніку та військовий персонал для забезпечення патрулювання та охорони території. Наприкінці квітня 2022 року шведський уряд оголосив про виділення 1,6 млрд крон для модернізації військової інфраструктури острова, зокрема для будівництва казарм. Цей крок було мотивовано зростанням напруженості у відносинах із Росією⁵⁵.

Іншим потенційним і хоча менш вірогідним осередком напруження можна вважати російську територію вздовж Фінської затоки, яка теоретично може опинитися під загрозою блокади з боку окремих держав-членів НАТО. Особливу увагу до цього регіону проявляють країни Балтії, передовсім Естонія, де активно обговорюється стратегічна перспектива «замикання» російського флоту у водах затоки. Такий сценарій передбачає спільну співпрацю з Фінляндією, яка має в своєму арсеналі протикорабельні ракетні системи RBS-15. Аналогічний внесок може зробити Естонія за рахунок ракетних комплексів Blue Spear, придбаних у держави Ізраїль. У такому разі контроль над виходом із Фінської затоки у відкриті води Балтійського моря здійснюватиметься країнами НАТО з обох узбереж. У цьому контексті показовою є заява начальника штабу Сил оборони Естонії, Енно Мьотса, зроблена в травні 2022 року⁵⁶. Вона підкреслює, що розширення присутності військових структур НАТО в регіоні Балтійського моря слугує важливим стратегічним кроком, здатним значно ускладнити реалізацію військових планів Росії у даному регіоні.

Приєднання Фінляндії та, зокрема, Швеції до НАТО створює для Альянсу унікальні можливості використання всього Скандинавського

⁵⁵ Sweden to boost military on Gotland amid Russia fears, Reuters, 29.04.2022, URL: <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-boost-military-gotland-amid-russia-fears-2022-04-29/> (date of access: 09.05.2026).

⁵⁶ Finland Joining NATO Will Help Bloc Control Baltic Sea: Officials, Newsweek, 13.05.2022, URL: <https://www.newsweek.com/finland-joining-nato-help-bloc-control-baltic-sea-officials-russia-estonia-1706293> (date of access: 09.05.2026).

півострова як стратегічного плацдарму. Цей новий баланс сил забезпечує додаткову стратегічну глибину для Альянсу та потенційно вирішує довготривалу проблему недостатньої обороноздатності балтійських держав. Відтоді країни-члени НАТО, особливо ті, що розташовані на віддалених територіях, отримують практично неосяжний потенціал для оперативного перекидання підкріплень до цього регіону. Це стає можливим завдяки доступу до шведського повітряного простору та морських маршрутів. На думку старшого наукового співробітника Brookings Institution Деніела С. Гамільтона, перетворення Балтійського моря на своєрідне «озеро НАТО» значною мірою знижує залежність Альянсу від Сувальського коридору — вузької смуги між Польщею та Литвою, яка довгий час залишалася критично важливою для захисту балтійських держав⁵⁷.

Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО відкриває нові можливості для реалізації інфраструктурних проєктів, здатних сприяти перекиданню військ і озброєнь у регіони, що безпосередньо межують із російськими кордонами та розташованими там військовими базами, зокрема на Кольському півострові. Серед таких ініціатив можна виділити проєкт електрифікації залізничної мережі Торніо–Гапаранда, яка з'єднує обидві країни у полярному регіоні⁵⁸.

Разом із тим експерти з нордичних країн, включно з представниками Королівської шведської академії військових наук, висловлюють стурбованість можливими наслідками для структурної єдності НАТО на північному фланзі Європи. Приєднання Фінляндії, а також Швеції, ставить питання про розподіл відповідальності між різними Об'єднаними командуваннями Альянсу (JFC). Так, після входження до НАТО Фінляндія потрапила під юрисдикцію JFC Brunssum, що опікується Центральною Європою та Балтійським регіоном, тоді як Норвегія залишається в зоні відповідальності JFC Norfolk у США. Саме це командування відповідає за захист морських шляхів між Європою та

⁵⁷ Kaliningrad: Key to the Russia-West Crisis. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/why-is-kaliningrad-at-the-center-of-a-new-russia-nato-faceoff/> (date of access: 09.05.2026).

⁵⁸ How Sweden and Finland could help NATO contain Russia, Reuters, 05.07.2023. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/natos-new-north-fresh-chances-contain-moscow-2023-07-03/> (date of access: 09.05.2026).

Північною Америкою через GIUK-прохід, а також за Арктику. У світлі цього автори численних аналітичних матеріалів наполягають на необхідності перегляду командної структури НАТО з урахуванням стратегічного бачення нордичного та балтійського регіонів як єдиного оперативного простору. Такий підхід, на їхню думку, сприятиме більш ефективній координації та інтеграції зусиль Альянсу в цьому важливому геополітичному районі⁵⁹.

Ядерний фактор у новій військово-політичній конфігурації, скоріш за все, матиме відкладений вплив на Росію. Попри це, Фінляндія та Швеція, а також їхні урядові лідери наголошували, що не висуватимуть попередніх умов для вступу до НАТО, тобто не виключають можливості розміщення ядерної зброї на власній території. Питання ядерного планування залишається вкрай актуальним як у контексті поширення гарантій безпеки на нових членів Альянсу, так і їхньої безпосередньої участі в оперативній діяльності НАТО. Це особливо важливо для Росії, оскільки в межах системи колективної оборони і ядерних гарантій Альянсу вона змушена враховувати ці аспекти у власному воєнному плануванні. Навіть якщо на території Фінляндії та Швеції не буде ядерної зброї, їхні збройні сили можуть стати частиною системи ядерного планування НАТО, що так чи інакше впливатиме на баланс військових сил у регіоні.

У Арктичному регіоні приєднання Швеції та Фінляндії до НАТО суттєво змінило ситуацію з точки зору безпеки для Росії. Очікується, що ці держави активізують участь як у загальних військових ініціативах НАТО, так і в регіональних проєктах. За оцінками експертів, протистояння між Росією і Заходом в Арктиці може набути ще більш гострого характеру, ніж у роки Холодної війни, адже тоді Швеція та Фінляндія дотримувалися нейтралітету⁶⁰. Американські аналітики також передбачають, що членство цих країн у НАТО значно підвищить стратегічне значення Арктики як для Альянсу, так і для

⁵⁹ Adamson, E., Ålander, M. 2023, Finland and Sweden are ready. Is NATO? The Royal Swedish Academy of War Sciences, URL: <https://kkrva.se/en/finland-and-sweden-are-ready-is-nato/> (date of access: 09.05.2026).

⁶⁰ Kramnik, I. 2023, New Enlargement of NATO Makes Arctic More Dangerous. Nezavisimaya Gazeta, URL: https://www.ng.ru/kartblansh/2023-07-24/3_8781_kb.html (date of access: 09.05.2026) (in Russ.).

Росії. Зважаючи на те, що понад половина узбережжя Північного Льодовитого океану перебуває під юрисдикцією Росії, вступ Швеції та Фінляндії посилює їхню роль у спостереженні за військовою активністю Росії на Кольському півострові та сприяє зростанню ризику ескалації конфлікту між НАТО і Росією⁶¹.

В контексті зростання сукупної потужності НАТО в Балтійському регіоні, Польща та держави Балтії — Латвія, Естонія і Литва — впроваджують нові стратегії, що виходять за межі виключно військової сфери, розширюючи їх до гео економічних аспектів, спрямованих на стримування Російської Федерації. Ці ініціативи спрямовані на включення таких стратегій до порядку денного Альянсу. Завдяки підсиленню оборонного потенціалу НАТО, країни Балтії отримують додатковий стратегічний простір у випадку можливого військового протистояння з Росією. Крім того, вони здобувають сприятливі умови для посилення своєї позиції в створенні альтернатив російським енергетичним поставкам. Особливу вагу має перспектива підвищеного захисту таких інфраструктурних об'єктів, як газопровід Baltic Pipe між Польщею і Данією, інтегрований з норвезькою газотранспортною системою, газовий хаб у Свіноуйсьце та плавучий LNG-термінал поблизу Гданська⁶².

Новий етап діяльності НАТО в Балтійському регіоні має комплексний характер, відображаючи взаємопроникнення безпекової та гео економічної сфер. Однією з ключових подій, які сприяли формуванню цього виміру співпраці, стали вибухи на газопроводах Nord Stream та Nord Stream 2 у вересні 2022 року, що призвели до їхньої довготривалої зупинки. Ці події стали значущими не лише з огляду на наслідки для енергетичної політики, але й через те, що низка впливових держав ЄС, зокрема Німеччина, мала прямий інтерес у стабільному функціонуванні цих маршрутів постачання газу. У той

⁶¹ Mellen, R., Moriarty, D., Ledur, J. 2023, Four maps explain how Sweden and Finland could alter NATO's security, The Washington Post, URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/07/11/nato-sweden-finland-maps/> (date of access: 09.05.2026).

⁶² Ovcharuk, A. I. 2022, NATO turns the Baltic Sea into a region of instability. IME-MO RAN, URL: <https://www.imemo.ru/news/events/text/nato-turns-the-baltic-sea-into-a-region-of-instability> (date of access: 09.05.2026).

же час атаки на інфраструктуру та на той момент вступ Швеції до НАТО — на тлі її власного розслідування вибухів, адже подія сталася у шведській виключній економічній зоні — розглядали як нове підґрунтя для посилення уваги Альянсу до безпеки критично важливих об'єктів регіону Балтійського моря. У лютому 2023 року Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг оголосив про створення в штаб-квартирі Альянсу Координаційного центру із захисту критичної підводної інфраструктури, що також стало важливим елементом стратегії забезпечення регіональної безпеки⁶³.

3.2. Спільна оборонна політика та стратегічні ініціативи в межах НАТО

Вступ Фінляндії та Швеції до Північноатлантичного альянсу кардинально трансформував структуру колективної оборонної політики в Північній Європі та зміцнив стратегічні позиції НАТО в усьому євроатлантичному регіоні. До 2026 року обидві скандинавські країни глибоко інтегрувалися у механізми оперативного планування, військову координацію, технологічну модернізацію та розробку регіональних стратегій стримування. Їх приєднання не лише розширило територіальний охоплення Альянсу, але й створило основу для формування цілісної оборонної архітектури північної Європи.

Як наслідок, оборонне співробітництво між Фінляндією та Швецією значно поглибилося за останні роки, взяти до огляду хоча б ранній кейс ухвалення у 2019 році стратегічної військової концепції, своєрідну передумову подальшої співпраці. Цей документ передбачає взаємодію між державами не лише у мирний час, але й у кризових ситуаціях. У 2023 році країни Північної Європи оголосили про створення концепції скоординованих регіональних повітряних операцій, яка об'єднує повітряні сили Фінляндії, Швеції, Норвегії та Данії за спільними оперативними принципами. До 2026 року ця ініціатива

⁶³ NATO stands up undersea infrastructure coordination cell, North Atlantic Treaty Organization, 15.02.2023, URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211919.htm?se-lectedLocale=en (date of access: 09.05.2026).

перетворилася на один із найпередовіших прикладів регіональної військової інтеграції в рамках НАТО, що дозволило координувати приблизно 250 бойових літаків та зміцнити колективні можливості протиповітряної оборони в Північній Європі. Військово-морські та авіаційні бази також використовуються спільно, разом із тим організовуються навчання протичовнової оборони й розробляються концепції скоординованого розгортання сил бригадного рівня. У підсумку, їхня співпраця наближається до формату повноцінного оборонного союзу⁶⁴. Таке собі впровадження інтегрованих повітряних операцій, що куруються країнами Північної Європи, значним чином посилює здатність НАТО реагувати на потенційні військові загрози у регіонах Балтії та Арктики. Резонно зробити висновок, що це суттєво сприяє зміцненню довіри до ефективності стримувальних заходів щодо людоїдської політики Росії⁶⁵.

Більш того, значення цього співробітництва підтверджується тим фактом, що обидві країни ще в минулому неодноразово наголошували на важливості спільного вступу до НАТО. Якби хоча б одна з них залишилась поза межами Альянсу, це могло б поставити під загрозу як уже досягнуті результати, так і перспективи подальшого розвитку двосторонньої оборонної співпраці. Обидві країни порівняно нещодавно відмовилися від традиційної політики нейтралітету, обравши шлях військового неприєднання, що, логічно, провокувало сумніви щодо їхньої готовності активно долучатися до спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Утім, нинішні держави-учасниці швидко узгодили свої позиції і проявили себе як прихильники зміцнення кризового менеджменту, ключового напрямку діяльності ЄС⁶⁶.

Надалі варто поставити акцент на такому моменті, як посилення морської співпраці, адже на сучасному етапі саме воно стало ключовим

⁶⁴ D. Brommesson, A.-M. Ekengren and A. Michalski, "Sweden's foreign and security policy in a time of flux", UI Brief No.7, May 2022.

⁶⁵ Iso-Markku, T., Pesu, M., Saloniemi-Pasternak, C., & Ålander, M. (2024). Finland and Sweden in NATO: Implications for Northern European security. Finnish Institute of International Affairs. <https://fiia.fi/en/publication/finland-and-sweden-in-nato> (date of access: 09.05.2026).

⁶⁶ H. Ojanen, "Participation and influence: Finland, Sweden and the post-Amsterdam development of the CFSP", Institute for Security Studies, WEU, Occasional Paper No.11, 1 January 2000.

елементом регіональної стратегії НАТО після приєднання Фінляндії та Швеції. Загальновідомою є виняткова стратегічна важливість Балтійського моря, позаяк воно виконує роль критичного логістичного та оперативного коридору, утворюючи об'єднання країн Північної та Балтійського регіону. Потужні підводні сили Швеції та розвинуті системи берегової оборони Фінляндії суттєво зміцнили морську присутність НАТО в цьому регіоні. З метою нарощування своєї ефективності Альянс після розширення вдосконалив спільні морські навчання, операції зі спостереження та заходи щодо захисту важливої інфраструктури, спрямовані на гарантування безпеки ключових морських шляхів комунікації та на протидію можливим гібридним загрозам, які можуть впливати на підводні кабелі, порти або енергетичні об'єкти. Згідно з аналізом НАТО, проведеним напередодні Вашингтонського саміту 2025 року, інтеграція військово-морських можливостей Фінляндії та Швеції значно покращила здатність Альянсу забезпечувати свободу судноплавства та підвищувати регіональну ситуаційну обізнаність у Балтійському морі⁶⁷.

Черговим ключовим аспектом спільної оборонної політики НАТО після приєднання Фінляндії та Швеції стала еволюція стратегій колективного стримування. Після початку повномасштабної агресії Росії проти України у 2022 році Альянс поступово змістив акцент із системи, яка ґрунтувалася переважно на підкріпленні сил, до стратегії, зосередженої на передовій обороні, оперативній готовності до швидкої реакції та інтеграції багатодомених операцій. У цьому процесі Фінляндія та Швеція стали важливими гравцями завдяки своїм інноваційним військовим спроможностям, ефективним системам територіальної оборони та стратегічно вигідному розташуванню. Зокрема, розвинена резервна армія Фінляндії та її досвід у підготовці до високоінтенсивних бойових дій виявилися особливо цінними для зміцнення оборонних позицій НАТО у північному регіоні. У свою чергу, оборонно-промисловий комплекс Швеції та її експертиза у проведенні

⁶⁷ Strengthening NATO's eastern flank. Site name seo. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natos-eastern-flank> (date of access: 10.05.2026).

морських і повітряних операцій значно підвищили оперативну гнучкість Альянсу в Балтійському регіоні. Як відзначає Центр стратегічних і міжнародних досліджень, розширення НАТО на Півночі Європи сформувало більш стабільну та інтегровану в географічному плані архітектуру стримування, здатну ефективно протистояти як традиційним, так і гібридним загрозам⁶⁸.

Роль стратегічної співпраці в рамках НАТО набуває все більшої значущості, зокрема у сфері розвитку оборонних технологій та підвищення рівня кібербезпеки. До 2026 року ці напрямки стали головними пріоритетами Альянсу через складність сучасного гібридного протистояння, зростання кібератак на об'єкти критичної інфраструктури та мілітаризацію новітніх технологій. Фінляндія та Швеція, завдяки своїй розвиненій цифровій інфраструктурі, передовим телекомунікаційним секторам та масштабному досвіду у сфері кібербезпеки й технологічних інновацій, відіграють ключову роль у зміцненні технологічного потенціалу НАТО.

Фінляндія активно залучена до участі в кіберзахисних навчаннях Альянсу та ініціативах із забезпечення стійкості, у той час як Швеція зосереджується на співпраці у сферах штучного інтелекту, автономних систем і розвитку оборонно-промислових інновацій. У стратегічній концепції НАТО 2022 року було визнано кіберзагрози та гібридні загрози одними з ключових викликів для безпеки організації. До 2026 року ефективна реалізація цього підходу стала залежати від партнерства між технологічно розвиненими членами Альянсу, такими як Фінляндія та Швеція, що підкріплюють спільні зусилля НАТО у забезпеченні колективної безпеки⁶⁹.

На прикладі НАТО можна простежити схожість підходів цих держав. Одним із показових моментів стало питання попередніх умов для членства в

⁶⁸ Forging the Future of NATO. The Heritage Foundation. URL: https://www.heritage.org/global-politics/commentary/forging-the-future-nato?gad_source=1&gad_campaignid=23634086154&gbraid=0AAAAACfelfwzf5G8KFe2ez0-XilD2mzEq&gclid=CjwKCAjwn4vQBhBsEiwAq3hhN_2p5tuUkfKJwoMROdO4xzxE54g4ggTYHe6oxtkZJYXsZGG96gaoNBoCeMwQAvD_BwE (date of access: 10.05.2026).

⁶⁹ NATO 2022 Strategic Concept. Official texts and resources | NATO. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept> (date of access: 09.05.2026).

Альянсі. Спочатку Швеція оголосила, що не планує розміщувати на своїй території постійні військові бази, іноземні війська чи ядерну зброю, слідуючи прикладу Данії та Норвегії. На відміну від Швеції, Фінляндія спочатку не висловлювала таку позицію. Тим не менш, згодом шведська сторона переглянула свої принципи, і наразі жодна з держав офіційно не наполягає на запровадженні попередніх умов до вступу в НАТО. Проте внутрішньополітичні настрої у них відрізняються. Наприклад, представники партії National Coalition у Фінляндії підтримують ідею постійної та помітної присутності сил НАТО в країні⁷⁰, тоді як міністр закордонних справ Швеції неодноразово акцентував на важливості збереження шведських застережень⁷¹.

Хоча Фінляндія та Швеція мають високий рівень взаємної довіри, вони не є абсолютно схожими у своїх підходах. Їхні стратегічні культури суттєво різняться, так само як географічне положення і оперативні пріоритети. Для Швеції ключовим завданням є захист від морських десантних операцій, тоді як для Фінляндії основним стратегічним викликом залишається східний сухопутний кордон із Росією⁷². У зв'язку з цим наразі важко прогнозувати, яким чином тривале членство в НАТО вплине на характер двосторонніх відносин між цими державами, хоча можна робити мінімальні припущення.

3.3. Перспективи подальшого розвитку безпекової співпраці та виклики майбутнього

Інтеграція Фінляндії та Швеції до Організації Північноатлантичного договору позначає стратегічно важливу подію, яка матиме значний вплив як на Альянс, так і на ці дві скандинавські держави. Навіть після 2026 року політика безпеки Фінляндії та Швеції в межах НАТО перебуватиме на етапі активного розвитку, зумовленого значними геополітичними змінами, що охоплюють весь євроатлантичний регіон. Ця система формується під впливом загострення

⁷⁰ “BNCP wants permanent NATO base, female conscription”, Finnish Broadcasting Company YLE, 23 August 2022.

⁷¹ “Billström: Linjen ligger fast – inga kärnvapen”, Expressen, 11 November 2022.

⁷² M. Pesu and S. Paukkunen, “Finland will bolster NATO’s northeastern flank”, The National Interest, 4 October 2022.

геополітичного суперництва, швидкого технологічного розвитку у військовій сфері, зростання гібридних загроз та невизначеності щодо майбутніх контурів глобального порядку.

Однак цей процес відкриває не тільки нові перспективи, але й ставить перед союзом низку складних завдань. Як уже було зазначено, обидві країни мають виняткові військові спроможності, вдале геостратегічне розташування та унікальний підхід до оцінки загроз, що можуть стати викликами для НАТО. Крім того, їхній багатий досвід у сфері оборонного співробітництва може слугувати моделлю успішної співпраці як для двосторонніх, так і для багатонаціональних механізмів взаємодії всередині Альянсу.

Вступ зазначених країн до НАТО значно посилює оборонні можливості Альянсу як на північному і східному флангах, так і в загальному контексті. Швеція має хоч і відносно невеликі, але добре оснащені й професійно підготовані збройні сили, а також потужний військово-промисловий комплекс. Швеція, також, попри географічну віддаленість від Росії та відсутність спільного сухопутного кордону, відіграє надзвичайно важливу роль у геостратегічному плані, особливо з огляду на сучасне протистояння з Росією. Острів Готланд, завдяки своєму розташуванню та наявності військових систем, забезпечує контроль ключових морських і повітряних шляхів у центральній частині Балтійського моря. Це, у свою чергу, має важливе значення для подальшої безпеки країн Балтійського регіону.

У свою чергу, Фінляндія вирізняється значним мобілізаційним потенціалом, системою загального військового обов'язку та високоефективною територіальною обороною⁷³. Фінляндія відіграє важливу стратегічну роль у забезпеченні безпеки держав Балтії та всього Балтійського регіону. Історичний досвід свідчить, що проведення більшості військових операцій у цьому регіоні неможливе без доступу до повітряного, морського і сухопутного простору Фінляндії. Особливої ваги набуває контроль над Аландськими островами, які

⁷³ Michel, Leo G. (February 2011). Sweden, Finland, and NATO: from "Virtual" to Formal Allies? Strategic Forum, National Defense University, Institute for National Strategic Studies, and Institute for National Strategy, 265, 1-20.

прилягають до територіальних вод Швеції та фактично виконують функцію «східних воріт» до Балтійського моря.

Унікальні військові спроможності цих двох країн можуть бути успішно задіяні на скандинавському, балтійському та навіть арктичному театрах воєнних дій. На тлі тривалого скорочення чисельності особового складу, озброєння та військової техніки в країнах-членах НАТО, що спостерігається протягом останніх десятиліть, інтеграція Фінляндії та Швеції до Альянсу набуває критично важливого значення.

Зважаючи на геополітичне співвідношення сил у Балтійському регіоні, приєднання цих двох північних країн значно посилює здатність НАТО здійснювати ефективний контроль над регіоном. Найвагомим наслідком такого розширення стає посилення спроможності союзу оперативно реагувати на можливу військову агресію з боку Росії, спрямовану проти Естонії, Латвії та Литви⁷⁴. Попри це, вступ Фінляндії та Швеції до Альянсу та відповідне збільшення його військових можливостей не гарантують автоматичного підвищення рівня стабільності та безпеки в Балтійському регіоні. Навіть всупереч численним заявам російських посадовців про інше, розширення НАТО в Північній Європі Росія сприймає як серйозний виклик і потенційну загрозу для власної безпеки.

Одним із неочевидних, проте вагомих викликів, що визначатимуть майбутній розвиток співпраці у сфері безпеки в Північній Європі, є зростаюча роль гібридної війни та невійськових засобів впливу. Останні роки засвідчили трансформацію сучасних загроз безпеці, які дедалі частіше сполучають традиційний військовий тиск із кібернападами, дезінформаційними операціями, економічним тиском, порушеннями роботи критично важливої інфраструктури та підривом стабільності демократичних установ. Незважаючи на те, що Фінляндія та Швеція володіють добре розвиненими системами соціальної стійкості та цивільного захисту, їхнє приєднання до НАТО зробило

⁷⁴ Coffey L., Kochis D. The Role of Sweden and Finland in NATO's Defense of the Baltic States. The Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/europe/report/the-role-sweden-and-finland-natos-defense-the-baltic-states> (date of access: 10.05.2026).

ці країни більш помітними на глобальній арені, що одночасно підвищило їхню вразливість до гібридних атак. За даними Європейського центру передового досвіду щодо протидії гібридним загрозам, такі форми війни стали невід'ємною частиною безпекового середовища Європи⁷⁵. Це диктує необхідність для країн-членів НАТО розробляти комплексні стратегії, які б інтегрували традиційне військове стримування з посиленням соціальної стійкості, удосконаленням кібербезпеки, активізацією розвідувальної співпраці та застосуванням ефективних заходів стратегічної комунікації.

Кібербезпека, ймовірно, залишатиметься одним із ключових напрямів стратегічної безпеки Фінляндії та Швеції до 2030 року. Інтенсивна цифровізація державних органів, критично важливих об'єктів інфраструктури, фінансових систем і військових командних структур значною мірою посилила ризики, пов'язані з кібератаками та інформаційними впливами. У Стратегічній концепції НАТО 2022 року кіберпростір офіційно визнано окремою операційною сферою нарівні з наземною, морською, повітряною та космічною. До того ж, підкреслюється, що за певних умов кібератаки можуть стати причиною для застосування колективних заходів оборони відповідно до статті 576.

Одним із ключових викликів, що постають перед Північною Європою, є забезпечення майбутньої безпеки критичної інфраструктури та енергетичних систем. Інцидент із саботажем газопроводів "Північний потік" у 2022 році⁷⁷, а також численні випадки пошкоджень підводних кабелів і об'єктів енергетичної інфраструктури в Балтійському морі наочно продемонстрували, наскільки вразливими є сучасні взаємопов'язані системи перед загрозами як з боку державних, так і недержавних суб'єктів. Фінляндія та Швеція володіють

⁷⁵ Publications Archive - Hybrid CoE - The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. Hybrid CoE - The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. URL: <https://www.hybridcoe.fi/publications> (date of access: 10.05.2026).

⁷⁶ NATO 2022 Strategic Concept. Official texts and resources | NATO. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept> (date of access: 10.05.2026). ⁷⁷ Walker S., Cole D. The Nord Stream riddle: echoes of mistrust ripple through Europe. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/business/2025/nov/03/the-nord-stream-riddle-echoes-of-mistrust-ripple-through-europe> (date of access: 10.05.2026).

високорозвиненою енергетичною, телекомунікаційною та морською інфраструктурою, яка забезпечує не тільки стабільність їхніх економік, але й є критично важливою для функціонування логістичних мереж та регіональних оборонних планів НАТО. У зв'язку з цим захист ключових об'єктів інфраструктури став одним із пріоритетних стратегічних завдань. Як зазначає Європейський інститут досліджень безпеки, у майбутньому євроатлантична безпекова політика дедалі більше орієнтуватиметься на стратегії стійкості. Вони спрямовані на забезпечення безперервності критично важливих суспільних функцій навіть під час багатовимірних кризових ситуацій⁷⁸.

У найближче десятиліття значення арктичного аспекту політики безпеки продовжуватиме зростати. Зміна клімату, відкриття нових морських маршрутів і боротьба за природні ресурси перетворили Арктику на центр геополітичного суперництва серед провідних держав світу. Фінляндія та Швеція, маючи багатий досвід управління арктичними територіями, розвитку північної інфраструктури та проведення операцій у складних кліматичних умовах, стають важливими стратегічними партнерами НАТО в цьому регіоні. Разом із тим, нарощування військової присутності Росії та зростання інтересу Китаю до арктичних транспортних коридорів ставлять перед Альянсом нові виклики в сфері безпеки. За даними Центру стратегічних та міжнародних досліджень, Арктика переходить від статусу регіону зі слабкою напруженістю до арени стратегічного протистояння, де все більше перетинаються питання військового стримування, економічної конкуренції та технологічного суперництва⁷⁹.

Усе ще існує низка нерозв'язаних питань. Повна інтеграція цих країн до командної структури НАТО потребуватиме певного часу, адже обидві протягом тривалого періоду перебували поза межами масштабних військових альянсів, окрім регіональних угод. Серед довгострокових викликів виділяється

⁷⁸ European Defence and the Demands of Strategic Autonomy. Daniel Fiott. URL: <https://danielfiott.com/2021/08/13/european-defence-and-the-demands-of-strategic-autonomy/> (date of access: 10.05.2026).

⁷⁹ Wall, C., & Barry, B. (2025). Arctic security after NATO enlargement. Center for Strategic and International Studies. <https://www.csis.org/analysis/arctic-security-after-nato-enlargement> (date of access: 10.05.2026).

необхідність адаптації до непростих політичних рішень, пов'язаних із питаннями ядерного стримування, а також можливістю розміщення військової інфраструктури союзників на їхній території. У майбутньому можна очікувати, що Фінляндія та Швеція створять власний потужний голос у межах НАТО, формуючи нові ініціативи. Особливу роль вони можуть відіграти в межах «Нордичної п'ятірки», зосередивши увагу на питаннях регіональної безпеки та стійкості.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи все, зазначене попередньо в дослідженні, варто виокремити факт, який складно заперечити. Інтеграція Фінляндії та Швеції до НАТО стала істинно одним із ключових зрушень в архітектурі європейської безпеки після завершення ідеологічної боротьби між Заходом та Сходом, спричинивши вагомі трансформації в геополітичному ландшафті Північної Європи. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, у ролі початкового, основоположного важеля подальших зрушень, виступило вирішальним стимулом для перегляду тривалої політики військової нейтральності обох країн. Глобальні зміни, що зачіпали сфери політики, соціального, суспільного та ідеологічного устроїв, назрівали упродовж останніх кількох десятиліть, а процес приєднання двох досліджуваних держав лише став своєрідним каталізатором. Більш того, деформація поглядів Фінляндії та Швеції до питань безпеки у позитивну для міжнародної арени сторону стала відображенням не лише змін регіонального військового балансу, але й ширших трансформацій у сприйнятті викликів сучасності. Постало питання про термінову й невідкладну необхідність посилювати роль колективної безпеки, а також акцентувати увагу на важливості стратегічної стійкості для євроатлантичного регіону.

У ході дослідження було встановлено, що історично зовнішня та безпекова політика Фінляндії та Швеції, до моменту їхньої інтеграції з Альянсом, характеризувалась лише фрагментарним зближенням зі структурами Заходу, переважно з посередницьким характером, оскільки для двох країн визначальним фактором була умова збереження формального статусу військового нейтралітету. У кейсі Швеції дотримання такої позиції було фактично свідомим вибором суспільства, оскільки на ній надалі ґрунтувалась політика захисту державних інтересів. На противагу, випадок Фінляндії затверджував нейтралітет як вимушений крок задля збереження незалежності, беручи до уваги систематичний тиск від агресивного сусіда.

Після розпаду СРСР у 1991 році з'явилась ілюзорна надія на тривалий мир у Європі, що спровокувало обмежений інтерес до Організації Північноатлантичного договору, утім переважно на рівні теоретичних концепцій, виключаючи впровадження практичних кроків.

Втім, у постхолодновоєнний період відбулась значна активізація практичної взаємодії з НАТО, із залученням обох держав, яка виразилась у таких ініціативах, як-от приєднання до програми «Партнерство заради миру», участі в багатонаціональних військових навчаннях, миротворчих місіях і заходах, спрямованих на посилення оперативної сумісності. Паралельно, Фінляндія та Швеція вибудовували комплексні моделі національної безпеки, дотримуючись першочергово усталених традицій щодо ведення внутрішньої безпекової політики. Наголошувалось на сферах територіальної оборони, суспільної стійкості та підтриманні демократичної стабільності.

Вкотре слід зазначити, що практична відмова від дотримання політики неприєднання та нейтралітету не були поодиноким чи раптовим рішенням. Зовсім навпаки, такий крок задокументував кульмінацію багаторічного процесу стратегічної трансформації, яка посилилась на тлі деградації європейського безпекового середовища після 2014 року, зокрема внаслідок російської агресії проти України у 2022 році. Вступ Фінляндії та Швеції до НАТО символізує собою крах попередніх нереалістичних уявлень про потенціал збереження стабільних безпекових домовленостей у Північній Європі, перетинаючи межі системи колективної безпеки. Початок повномасштабної російської агресії проти України вимусив обидві країни переглянути не лише свій менталітет та цінності, але й у першу чергу свою зовнішньополітичну позицію. Не дарма ще з моменту 2014 року в досліджуваних країнах активно розгортались суспільні дискусії щодо доцільності дотримання нейтрального статусу. Головними чинниками таких змін стали загрози безпеці в регіоні Північної Європи та Балтійського моря.

Свідомий вхід цих країн до НАТО постав виразним проявом прихильності до демократичних цінностей, демонструючи, що їх простіше

захистити в умовах військово-політичного альянсу, зокрема послуговуючись Статтею 5 його статуту. Більш того, таке рішення є надзвичайно позитивним сигналом для України в контексті протидії російській агресії. Додатково, проукраїнська політика Швеції та Фінляндії слугуватиме зараз і в майбутньому вагомим фактором для процесу ратифікації членства самої України в Організації Північноатлантичного договору. Істинно це стане єдиною суттєвою гарантією миру й стабільності як для України, так і для всієї Європи загалом.

Черговий аналіз процесу інтеграції обох країн до системи колективної безпеки НАТО засвідчує, що ще до моменту вступу Фінляндія та Швеція відзначались як значною інституційною, так і військовою готовністю, позаяк це було зумовленим багаторічною співпрацею з Альянсом. Утім, загальновідомо, що політичні механізми приєднання до Альянсу виразились саме в поданому випадку деякою складністю. Принцип консенсусу проявився у вигляді затримок ратифікації, зокрема через позиції Туреччини та Угорщини. Інтеграція скандинавських держав передбачала не лише формальне виконання юридичних процедур вступу, але й потребувала глибокої адаптації у сферах оборонного планування, координації діяльності розвідувальних органів, налагоджені стратегічної комунікації та оперативного включення до командних структур НАТО. Тож на прикладі цього кейсу варто підкреслити важливість регіональної взаємозалежності у сфері безпеки на території Північної Європи. Взаємоузгодженість заявок Фінляндії та Швеції посприяла формуванню більш інтегрованої оборонної системи в регіоні Північних і Балтійських країн.

Приєднання Швеції та Фінляндії до НАТО стало стратегічно важливим кроком для самого Альянсу, істотно зміцнивши його позиції в Балтійському й Арктичному регіонах. Це відіграє вагому роль у забезпеченні стабільності на цих територіях. Фінляндія зміцнила свою позицію як ключовий гравець на північному фланзі НАТО завдяки розгалуженості резервної військової системи, осучасненим артилерійським можливостям та високому рівню

підготовки до ведення інтенсивних бойових дій, якщо така необхідність постане в майбутньому. Паралельно, Швеція зосередилась на пришвидшенні реформації територіальної оборони та посиленні власних морських і протиповітряних сил у Балтійському регіоні. Можна стверджувати, що приєднанням було усунуто стратегічну фрагментарність, яка раніше ставила під сумнів надійність безпекового середовища в Північно-Балтійському регіоні загалом, і надало НАТО можливість впроваджувати більш скоординовані підходи до планування регіональної оборони.

Звертаючись до попереднього розділу, особливу увагу варто приділити перспективам і майбутнім викликам, які стосуватимуться політики безпеки Фінляндії і Швеції в рамках НАТО. Резонно припустити, що до 2030 року загрози, що поставатимуть у вигляді гібридної війни, кібератак, дезінформаційних кампаній та атак на критичну інфраструктуру, лише прогресуватимуть і формуватимуть майбутнє середовище безпеки на політичній арені Європи. У цьому контексті очікується, що досліджувані країни надалі будуть підтримувати зміцнення колективних можливостей стримування в рамках Альянсу. Водночас, слід просувати підходи й кампанії, орієнтовані на військову готовність паралельно із суспільною стабільністю, демократичним управлінням і технологічними інноваціями. Стратегічна концепція НАТО 2022 року вкотре підкреслила, що сучасне середовище безпеки вимагає від Альянсу гнучкості й здатність до систематичної адаптації до найрізноманітніших загроз. Досвід скандинавських країн слугуватиме важливою моделлю для такої трансформації.

Підсумовуючи все вищесказане, слід стверджувати, що дослідження лише підтвердило гіпотезу про те, що випадок Фінляндії і Швеції є не просто номінальним розширенням Альянсу, а цілком структурною трансформацією європейської системи безпеки. Відбудова європейської системи безпеки після війни, розв'язаної Росією проти України, вимагатиме нового концептуального підґрунтя, яке базуватиметься на вдосконалених засадах міжнародного права. Основоположні принципи та норми цього права повинні бути не лише

декларовані, але й забезпечені надійними механізмами реалізації та захисту. Майбутня система міжнародних відносин, яка носитиме постмодерний багатопольярний характер, імовірно, формуватиметься на основі кількох взаємопов'язаних ієрархічних структур. Хоча інтеграція північних держав зміцнила стратегічну позицію НАТО в Північній Європі, геополітична напруженість з Росією лише посилилась шляхом виникнення більш конфронтаційного регіонального середовища безпеки.

Таким чином, політику безпеки Фінляндії та Швеції після вступу до НАТО слід трактувати як частину ширшої трансформації євроатлантичної безпеки в умовах геополітичної нестабільності, технологічних змін та багатовимірних загроз. Потенціал розвитку політики безпеки північних країн у рамках Альянсу залежатиме першочергово від здатності обох держав-учасниць балансувати між стримуванням і стійкістю, а також умінням підтримувати регіональну стабільність та ефективно адаптовуватись до змінюваних викликів міжнародного середовища безпеки до 2030 року та надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вдовенко В. М. Політика нейтралітету та позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки. Київ, 2005. 209 с.
2. Дем'янчук О. П. Політика владна : Політ. енциклопедія / ред.: Ю. А. Левенець, Ю. І. Шаповал. Київ : Парлам. вид-во, 2011. 568 с.
3. Телешецький О. І. Міжнародно-правове регулювання інституту нейтралітету. Київ, 2021. 20 с.
4. Шинкарук В. І. Безпека національна : Філософ. енциклопед. слов. Київ : Ін-т філософії ім. Григорія Сковороди НАН України, 2002. С. 49–50.
5. Іванькіна Є. Я. Арктичний вектор у зовнішній політиці Канади : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр». 2024. 35 с. URL: <https://surl.li/dwtwnwj> (дата звернення: 08.05.2026).
6. Магола О. Я. Трансформація оборонної політики Фінляндії під впливом російсько-української війни : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр». 2024. 76 с. URL: <https://surl.li/leegsi> (дата звернення: 08.05.2026).
7. Булик М. Р., Смотрицький В. Д. Трансформація оборонної політики Швеції в умовах російської агресії проти України. Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти : Зб. матеріалів науково-практ. конф., м. Київ, 18 квіт. 2024 р. 2024. С. 116–120. URL: <https://surl.li/ylaale> (дата звернення: 08.05.2026).
8. Малиновський В. І. Путінізм і трампізм – каталізатори військово-політичної консолідації ЄС і НАТО. Актуальні дослідження суспільних наук : Матеріали X Всеукр. наук. конф., м. Умань, 28 берез. 2024 р. 2024. С. 65–69. URL: <https://surl.li/wfefma> (дата звернення: 08.05.2026).
9. Васильєв Г. Ю. Підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. No. 2 (21). С. 162.

10. Дем'янчук О. П. Державна політика та публічна політика: варіант перехідного періоду. Наукові записки НаУКМА. 2000. Т. 18. С. 31–36.
11. Мельник О. Нові виклики та загрози вимагають нових підходів до оборони: досвід Швеції. Національна безпека і оборона. 2009. № 1. С. 30–36.
12. Пашков М. Шведська модель безпеки: миролюбний, добре озброєний нейтралітет. Національна безпека і оборона. 2009. № 1. С. 40–43.
13. Чехович Т. В. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 277–283.
14. Agrell W. Swedish Neutrality: Stumbling into the Unknown Past / ed. by L. Goetschel. 1999. P. 181–192.
15. Arter, D. Scandinavian Politics Today. 3rd ed. Manchester: Manchester University Press, 2016.
16. Browning, C. S. Coming home or moving home? “Westernizing” narratives in Finnish foreign policy and the re-interpretation of past identities. Cooperation and Conflict. 2002. Vol. 37. No. 1. P. 47–72.
17. Forsberg, T. Finland and Sweden’s road to NATO. Current History. 2023. Vol. 122. No. 842. P. 89–94. URL: <https://doi.org/10.1525/curh.2023.122.842.89> (date of access: 08.05.2026).
18. Hryshchenko D. Yu. Teoretycheskye problemy bezopasnosty hosudarstva. M.: MHOU, 2005. 35 s.
19. Humphreys B. Adieu neutrality: The dwindling power of Nordic non-alignment. Nordic Review of International Studies. 2024. No. 3. P. 81–85. URL: <https://nrissjournal.fi/article/view/145423> (date of access: 08.05.2026).
20. Ingebritsen C. Scandinavia in World Politics. Lanham: Rowman & Littlefield. Open Journal of Political Science. 2016. Vol.6, No.3.
21. Jakobson, M. Finland in the New Europe. Westport: Praeger, 1984.
22. Michel, L. G. Sweden, Finland, and NATO: from “Virtual” to Formal Allies? Strategic Forum. 2011. No. 265. P. 1–20.

23. Ojanen, H. Finland and the European Union. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 2005.
24. Waltz, K. N. Theory of International Politics. Reading, MA: Addison-Wesley Publishing Company, 1979. 251 p.
25. Coffey L., Kochis D. The Role of Sweden and Finland in NATO's Defense of the Baltic States. The Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/europe/report/the-role-sweden-and-finland-natos-defense-the-baltic-states> (date of access: 10.05.2026).
26. Major C., Swistek G. Die NATO nach dem Gipfel on Madrid. Stiftung Wissenschaft und Politik Aktuell. 2022. Nr. 49. 8 Seiten.
27. Paul M., Swistek G. Russland in der Arktis Entwicklungspläne, Militärpotential und Konfliktprävention. Stiftung Wissenschaft und Politik Studie. 2021. Nr. 19. 46 Seiten.
28. Ringsmose, J., Rynning, S. Denmark and NATO: A Small State in a Collective Security System. London: Routledge, 2017.
29. Wall, C., Barry, B. Arctic security after NATO enlargement. Center for Strategic and International Studies, 2025. URL: <https://www.csis.org/analysis/arctic-security-after-nato-enlargement> (date of access: 10.05.2026).
30. Brommesson D., Ekengren A.-M., Michalski A. Sweden's foreign and security policy in a time of flux. UI Brief. 2022. No. 7.
31. A strong and committed Finland. Programme of Prime Minister Petteri Orpo's Government. 20.06.2023. URL: <https://valtioneuvosto.fi/en/governments/government-programme#/8/0> (date of access: 08.05.2026).
32. European Defence and the Demands of Strategic Autonomy / Daniel Fiott. URL: <https://danielfiott.com/2021/08/13/european-defence-and-the-demands-of-strategic-autonomy/> (date of access: 10.05.2026).
33. Finland Joining NATO Will Help Bloc Control Baltic Sea: Officials. Newsweek. 13.05.2022. URL: <https://www.newsweek.com/finland-joining-nato-help-bloc-control-baltic-sea-officials-russia-estonia-1706293> (date of access: 09.05.2026).

34. Forging the Future of NATO. The Heritage Foundation. URL: <https://www.heritage.org/global-politics/commentary/forging-the-future-nato> (date of access: 10.05.2026).
35. How Sweden and Finland could help NATO contain Russia. Reuters. 05.07.2023. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/natos-new-north-fresh-chances-contain-moscow-2023-07-03/> (date of access: 09.05.2026).
36. Kaliningrad: Key to the Russia-West Crisis. Brookings. URL: <https://www.brookings.edu/articles/why-is-kaliningrad-at-the-center-of-a-new-russia-nato-faceoff/> (date of access: 09.05.2026).
37. Madrid Summit Declaration. Official texts and resources | NATO. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2022/06/29/madrid-summit-declaration> (date of access: 08.05.2026).
38. NATO 2022 Strategic Concept. Official texts and resources | NATO. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/strategic-concepts/nato-2022-strategic-concept> (date of access: 09.05.2026).
39. Strengthening NATO's eastern flank. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/deterrence-and-defence/strengthening-natos-eastern-flank> (date of access: 10.05.2026).
40. Sweden to boost military on Gotland amid Russia fears. Reuters. 29.04.2022. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/sweden-boost-military-gotland-amid-russia-fears-2022-04-29/> (date of access: 09.05.2026).
41. What is stalling Sweden's accession to NATO? Euronews. URL: <https://www.euronews.com/2023/06/01/what-is-stalling-swedens-accession-to-nato> (date of access: 08.05.2026).
42. "Billström: Linjen ligger fast – inga kärnvapen". Expressen. 11.11.2022.
43. "BNCP wants permanent NATO base, female conscription". YLE. 23.08.2022.
44. Stockholm International Peace Research Institute. SIPRI Yearbook 2016. Armaments, Disarmament and International Security. Stockholm, 2017. C. 44.
45. Government Offices of Sweden. Sweden's defence policy 2016 to 2020. 2015. URL:

- https://www.government.se/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/sweden_defence_policy_2016_to_2020 (date of access: 02.05.2026).
- 46.NATO. NATO 2022 Strategic Concept. Brussels: NATO, 2022.
- 47.North Atlantic Treaty Organization. The North Atlantic Treaty. 1949. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm
- 48.Publications Archive – Hybrid CoE – The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. URL: <https://www.hybridcoe.fi/publications> (date of access: 10.05.2026).
- 49.Adamson, E., Ålander, M. Finland and Sweden are ready. Is NATO? The Royal Swedish Academy of War Sciences. 2023. URL: <https://kkrva.se/en/finland-and-sweden-are-ready-is-nato/> (date of access: 09.05.2026).
- 50.Cook E. Sweden joining NATO is a nightmare for Russia's Baltic Sea fleet. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/russia-nato-sweden-baltic-sea-finland-1812526> (date of access: 09.05.2026).
- 51.European Parliament. Public opinion on the war in Ukraine. European Parliamentary Research Service, 2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2022/public-opinion-on-the-war-in-ukraine/en-public-opinion-on-the-war-in-ukraine-20220513.pdf> (date of access: 08.05.2026).
- 52.Iso-Markku T., Pesu M., Salenius-Pasternak C., Särkkä I., Ålander M. Finland's NATO accession: What will change? Finnish Institute of International Affairs, 2023. URL: <https://fiia.fi/en/publication/finlands-nato-accession> (date of access: 08.05.2026).
- 53.Iso-Markku T., Pesu M., Salenius-Pasternak C., Ålander M. Finland and Sweden in NATO: Implications for Northern European security. Finnish Institute of International Affairs, 2024. URL: <https://fiia.fi/en/publication/finland-and-sweden-in-nato> (date of access: 09.05.2026).
- 54.Kramnik I. New Enlargement of NATO Makes Arctic More Dangerous. Nezavisimaya Gazeta. 2023. URL: https://www.ng.ru/kartblansh/2023-07-24/3_8781_kb.html (date of access: 09.05.2026).

55. Mellen R., Moriarty D., Ledur J. Four maps explain how Sweden and Finland could alter NATO's security. *The Washington Post*. 2023. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/07/11/nato-sweden-finland-maps/> (date of access: 09.05.2026).
56. Nosovich A. Russia risks losing the Kaliningrad region after Sweden and Finland join NATO. *RUBALTIC.RU*. 2022. URL: <https://www.rubaltic.ru/editorial/20220523-rossiya-riskuet-poteryat-kaliningradskuyu-oblast-posle-vstupleniya-shvetsii-i-finlyandii-v-nato/> (date of access: 09.05.2026).
57. Ojanen H. Participation and influence: Finland, Sweden and the post-Amsterdam development of the CFSP. Institute for Security Studies, WEU Occasional Paper. 2000. No. 11.
58. Ossa H., Koivula T. What would Finland bring to the table for NATO? *War on the Rocks*. 09.05.2020.
59. Ovcharuk A. I. NATO turns the Baltic Sea into a region of instability. *IME-MORAN*. 2022. URL: <https://www.imemo.ru/news/events/text/nato-turns-the-baltic-sea-into-a-region-of-instability> (date of access: 09.05.2026).
60. Paul M. Arktische implikationen des Russischen Angriffskrieges. *Stiftung Wissenschaft und Politik Aktuell*. 2022. Nr. 34.
61. Pawlak J. No, Don't Call the Baltic a "NATO Lake". *RUSI*. 2022. URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/no-dont-call-baltic-nato-lake> (date of access: 09.05.2026).
62. Pesu M., Paukkunen S. Finland will bolster NATO's northeastern flank. *The National Interest*. 04.10.2022.
63. Richter W. Ukraine im NATO — Russische Spannungsfeld. *Stiftung Wissenschaft und Politik Aktuell*. 2022. Nr. 11. 8 Seiten.
64. Turak N. Right-wing Quran burning in Sweden enrages Turkey and throws a new wrench in Nordics' NATO bid. *CNBC*. URL: <https://www.cNBC.com/2023/01/24/quran-burning-in-sweden-enrages-turkey-threatens-nato-membership-path.html> (date of access: 08.05.2026).

65. Walker S., Cole D. The Nord Stream riddle: echoes of mistrust ripple through Europe. The Guardian. 03.11.2025. URL: <https://www.theguardian.com/business/2025/nov/03/the-nord-stream-riddle-echoes-of-mistrust-ripple-through-europe> (date of access: 10.05.2026).
66. Kirby P., Beale J. Nato's border with Russia doubles as Finland joins. BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043> (date of access: 08.05.2026).
67. NATO stands up undersea infrastructure coordination cell. North Atlantic Treaty Organization. 15.02.2023. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211919.htm?selectedLocale=en (date of access: 09.05.2026).
68. Rand Corporation. Integrating National Security and Defense Strategy in a Competitive Era. 2023. URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA720-1.html (date of access: 08.05.2026).